

UNITÁRIUS ÉLET

XXXVIII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

1984. MÁRCIUS-ÁPRILIS

TAVASZI ZSOLTÁR

1Tessz 1,2—10

Tavas van, áldott, gyönyörű tavasz. Ünnepi pompájában és méltóságában lenyűgöző erővel ragad magával az ezerarcú, ezerszínű, diadalmas élet.

Minden tavasz hoz magával valami újat, valami nagyszerűt: friss erőt, új szárnyakat, színes terveket, rózsás álmokat; hozza magával az álmából felébredő, hosszas sötétségből világosságra kerülő, a porból fel-emelkedni óhajtó ember örök vágyakozását a magasabb rendű élet, a tisztaság, a mosoly, a békesség és az összhang eszményi világa után.

A napsugár csókjára, lágy szellő simogatására bizonyos mértékben minden tavasszal újjászületünk. És minél nehezebb volt a tél fojtogatása, annál ellenállhatatlanabb az újjáébredő élet szent ajándékai utáni vágyakozásunk.

Gyönyörű volt a tavasz, melyet a názáreti Jézus gazdag lelkében hordozott, melytől annyi szépet és jót remélt, melyről annyi szépet és jót álmodott. Tiszta lelkével és tiszta életével, álmaival és cselekedeteivel csodálatosan szép tavaszt varázsolt a tanítványok lelkébe. A világosság, a tavasz, a szeretet, a napsugár, a béke, az élet hirdetője és megvalósítója volt. A Hegyi Beszédben lefektetett legmagasabb rendű életprogramjában többek között ezeket mondotta: „Boldogok a békességre igyekezők, mert ők Isten fiainak mondatnak”. Abban a hitben halt meg a keresztfán, hogy tanításai és példaadása nyomán az emberi lelkekben örök lesz a tavasz, örök lesz a béke, és áldott a napsugár.

Azóta a kereszténység történelme folyamán közel kétezer gyönyörű tavasz mosolygott le ránk, de az igazi tavasz, melyet Jézus megálmodott, és cselekedeteiben megvalósított, azóta még egyszer sem tudott a maga teljes szépségében kibomlani a földön. Ehelyett minduntalan kietlen össze és kopár téllé változtatta az életet az isteni céltól és a jézusi életprogramtól messze hullott, kötelességeiről és hivatásáról megfeledkező ember. A természet világában, Isten csodálatos virágoskertjében minden egy cél: az aratás, a termés felé halad, és ezt az Isten által irányított törvényszerűséget nem zavarhatja meg semmi hatalom. Csak éppen az emberrel volt minden időben baj; az emberrel, aki erejének és végtelen hatalmának téves érzetében igen gyakran a maga ördögi elképzelései szerint igyekezett irányítani az életet ezen a földön, és tette szörnyű tragédiák színhelyévé ezt az áldott paradicsomot.

Milyen nagyszerűen és találóan juttatja kifejezésre ezt a valóságot a „Tavaszi zsoltár” című gyönyörű vers: „Valaki tavaszt, változást patakoztat a világra; / Sziklából, földből, állatokból / Hangokat, színeket, szírmokat, változást csíhol ki valaki... / Csak belőled nem bír ünnepet csíholni, ember!”

Ma, amikor minden valamirevaló európai város romokban hever, de amikor nem repdesnek többé fejünk felett a pusztító halálmadarak, és végre-valahára elmúlt a szirénák üvöltő hangja, az ágyúk bömbölése, az aknák becsapódása, most, hogy véget ért a céltalan, ok nélkül embermészárlás és tornyainkban megszólaltak a békét hirdető harangok, végigtekintünk a

megtett úton, és elgondolkozunk az elmúlt esztendő szörnyű eseményein.

Aztán szomorúan lehajtjuk fejünket, mert érezzük, hogy nagyon sok szégyellnivalónk van mindazért, ami a közelmúltban megtörtént. Jól tudjuk, hogy emberek vagyunk, telve hibákkal, fogyatékokkal, gyarlósággal. Azt is tudjuk, hogy addig téved az ember, amíg él. De szomorúan állapítjuk meg, hogy olyan nagyot tévedni, mint amiről az elmúlt háborús esztendőben tanúbizonyságot tett, emberi méltóságában mégsem lett volna szabad! Olyan féktelen dühvel, olyan állati kegyetlenséggel, olyan pokoli önzéssel és kárörömmel még a legprimitívebb időkben sem pusztított, rombolt, gyűlölt az ember, mint a második világháború idején. Atokká lett a sokat dicsőített modern ember kezében az áldás, és romhalmazzá, temetővé változott ez az Isten által békességre, szeretetre teremtetett gyönyörű világ.

A csüggedő, összeroppanó, önmagával meghasonló ember számára hangzik a jézusi életprogram, mely tavaszról, életről, békességről, áldott világról, az örök ember örök magasztos hivatásáról beszél. Hangzanak a Hegyi Beszéd örök érvényű igazságai, melyek az eltévedő embernek álljt parancsolnak; a régi világ, a régi mértékek, a szemet szemért, a fogat fogért elvével szemben feltárják az új, a magasabb rendű élet törvényeit, és meggyőznek időről időre arról, hogy az igazi boldogok, az igazi nagyok, az igazi áldottak nem a pusztító, romboló, gyűlölködő emberek, hanem a békességre igyekezők, mert ők Isten fiainak mondatnak; ők az örök emberi eszmény terjesztésével és megvalósításával a többi embernél magasabb rangra emelkednek. A Hegyi Beszédnek ebben a biztatásában nem a gyenge, a lágy kedélyekről van szó, akik a béke kedvéért a harc elől kitérnek. Ebben az értelemben Jézus nem volt békességre kész. Az ő gondolkozásának és tanításainak lényege ebben a két szóban összegezzük: békét hozó. Békét hozónak azt az embert nevezzük, aki a békét, az összhangot — bárhol is van — elősegíti, aki annak a békének a hirdetője és hordozója, amely nem a küzdelem ellentétét, hanem a belső lelki élet összhangját és az elid nyugalmát jelenti; akinek egész lénye kiegyensúlyozott és megnyugtató, áldó erőt sugároz magából. Ilyen békét hozó és békét hordozó ember volt Jézus is.

Békességre igyekező, békét hozó emberekre van szüksége ennek a vajdó világnak, olyan emberekre, akik lényükből árasztják a békesség szellemét, akik a békétlenség szellemének hordozóival szemben kemény harcra, nehéz küzdelemre is készek a szent ügy diadalra juttatása érdekében.

A legnagyobb békét hozó embernek, a názáreti Jézusnak szellemétől áthatva támadjon bennünk is erős elhatározás arra, hogy a Hegyi Beszédben kifejezésre jutó életprogram irányítása mellett mi magunk is, életünk kis körében megpróbálunk romboló, pusztító, gyűlölködő emberekből békét hozó emberekké átalakulni; megpróbálunk emberibb, becsületesebb, tisztább, áldottabb életet élni; megpróbáljuk egymást jobban szeretni, mint azt eddig tettük; megpróbáljuk

ezen túl egymásban a farkas helyett az embert tekinteni, tisztelni és becsülni, megszentelve és felmagasztosítva ezáltal saját életünket is.

Tavas van. Milyen diadalmasan lüktet az élet, hogy tör örök isteni törvények szerint célja felé minden! Csak éppen az ember kanyarodik el minduntalan attól a hivatástól, melyre őt Isten teremtette.

De ime, hangzik az ember számára a Jézus szellemében megfogant verses figyelmeztetés:

„Te vagy az Isten állandó nyugtalansága, te vagy az Isten boldogtalansága; / Tavaszodj végre akarata szerint, Ember, és légy az Isten boldog békessége.”
Amen.

1946.

Dr. Kovács Lajos

BALÁZS FERENC

Monográfia

1983-ban a bukaresti Kriterion Könyvkiadónál jelent meg a fenti című munka, mely — szokatlanul — szerzőként a következő három nevet tünteti fel: Mikó Imre, Kicsi Antal, Horváth Sz. István.

Mikó Imre hosszú évekkel ezelőtt kezdte meg Balázs Ferenc életrajzá-
nak a megírását. Éveken át levelezést folytatott Balázs Ferenc Amerikában élő és másodszor férjezett volt feleségével, aki szíves volt férje hozzá írt leveleit megküldeni.

A kötet rövid előszavát a harmadik szerző írta: „Örülök, hogy Balázs Ferenc életútja most a maga teljességében eljut az olvasóhoz. Annak is, hogy Mikó Imre és Kicsi Antal sok éves munkája nem ment veszendőbe. Megtisztelő feladat volt nyilvánosságra segíteni a két kutató áldozatos munkáját.” A tartalomjegyzék szerint három fejezet és az előjáró beszéd Kicsi Antal és Mikó Imre munkája. A negyedik fejezetet és a könyv második részét, mely Balázs Ferencről, a falu szerelmeséről szól, Kicsi Antal írta. A harmadik, rövid rész, „A félbeszakadt álom” Horváth Sz. István munkája.

Évekkel ezelőtt alkalmam volt a ma már néhai Mikó Imrénél betekinteni kézírataiba, összevetni személyes élményeinket, és így tudom, hogy Mikó Imre mennyi energiát és munkát áldozott félben maradt munkájára. Ugy vélem, hogy az általa megírt fejezeteket Kicsi Antal csak átdolgozta, vagy néhány újabb elökerült adattal bővíthette. Szép munka a Kicsi Antalé is, aki Balázs Ferencnek a *Rög alatt* című munkája alapján ismertette Mész-
kőn töltött éveit, terveit és munkáját. Erdemes munka a Kicsi Antal és Horváth Sz. István által összeállított jegyzetanyag és a *Nagy Teréz* szorgalmát tanúsító, a Balázs Ferenc munkásságát ismertető gazdag könyvészeti összeállítás. A könyvet Balázs Ferenc életét illusztráló néhány fénykép is gazdagítja.

— fj —

Balázs Ferenc

„Balázs Ferenc olyan ember volt, akit nem lehet könnyen elfelejteni. Aki találkozott vele, annak belekapaszkodott a lelkébe. Aki elbúcsúzott tőle, az magával vitte. Foglalkoznia kellett vele, ha akarta, ha nem. Nem tudta magából kivetni. Nem tudta magáról lerázni. Gondolatai, tettei, sőt nézése és mosolya is megfogták az embert. Kít-kít a maga módja sze-

rint. Volt, akit rabul ejtett, mint a lepkét a láng. Volt, akit birokra hívott, akit felébresztett, akit meghök-
kentett, akit elsápasztott, akit szíven markolt, akibe beletörött, mint a tű-
vis, hogy nyugtalanítson. Amíg élt, aránylag kevesen szerették és értet-
ték meg. Többen voltak, akik szá-
nakoztak rajta, akik gáncsolták, mint akik segítették. Voltak olyanok is, akik félték tőle. Barátai a határtalan tettvágyat, a gyors élniakarást csodálták benne. Álmaikat akarta megvalósítani lélegzetelállítóan gyors munkautemben. És közben... hogy meg tudott feledkezni magáról! Hogy nem tudott magával törődni! Ha esik az eső, hát esik, ha lyukas a cipő, hát lyukas! Ha kinevetnek, hadd nevessenek! Menni kell, tenni kell! Gyalog, kerékpárral, esőben, sárban...

Balázs Ferenc ment állandóan, tett szünet nélkül, s mindenkit, aki keze ügyébe esett, menésre, tette serkentett: vitt magával. Faluzott, előadásokat tartott, szervezett mindent, ami a nép felemelkedését szolgálta. A tempó, amit diktált magának és munkatársainak, túlhajtott volt. Mi kikeríthettünk előle. Őt vitte, s végül ágyba döntötte: az álom...

Látom, amint ül az ágyán és ír. Cikket, verset, éneket. Intézkedik szüntelenül. Közben egyet-egyet köhög, és mosolyog huncutul, finoman, dacosan...

(Néhai Lőrinczi László lelkész „Emlékezzünk Balázs Ferencre” c. gépírásos életrajzából. A kézirat a szerző özvegye tulajdonában van.)

Unitárius vitairat

350 esztendővel ezelőtt jelent meg egy unitárius vitairat a következő címen: *Az Háromságnak oltalmazására gondolt leg főveb okoskodásnak megvizsgálása*, Kolozsvárt, 1634-ben, a Heltai nyomdában.

A munka a Régi Magyarországi Nyomtatványok, — ahol az 1588. sz. alatt szerepel — a következőket olvashatjuk:

A mű második levélen a cím ismételéssel kezdődik, és a Szentháromságról szóló hagyományos keresztény tanítás ismertetése után az unitáriusok ellenkező FELELETET fejt ki. A végén szent-írási idézet olvasható. Majd a levelek hogy üresen ne maradjanak: Tetszett az isteni nevezetről e következő ígéret ide írunk címmel, függelék következik. Ez bibliai idézeteket tartalmaz az egy Istenről szóló unitárius tanítás bizonyítására. A mű szerzője ismeretlen. Példányai feltalálhatók a Széchényi és a volt kolozsvári unitárius könyvtárban (Román Aca-
démia Cluj-Napoca III).

Látogatás Mannheimban

A Freireligiöse Landesgemeinde Baden — a badeni tartományi szabadnyelvű egyház központja és szép gyülekezeti terme Mannheimben van. Itt tartottak gyűlést nov. 10-én, amikor megemlékeztek nyugalomba vonult lelkészük, a körükben 1974-ben megfordult és előadást tartott dr. Heinz Schlötermannról, akit városában mint népművelőt és filozófiai írókat is jól ismertek.

Utóda a tartományi gyülekezet másik városában, Karlsruheban lakik: dr. Eckhard Pilick.

A gyülekezet nevében dr. Pilick hívott meg, hogy részt vegyek a nov. 10-i ünnepségen, amikor a város főpolgármestere, G. Widder úr a Carstens államelnök által adományozott érdemrendet ünnepélyesen átnyújtja dr. Schlötermannnak. A meghívásnak eleget téve, az ünnepségen a főpolgármester beszéde után németül köszöntöttem az ünnepeltet, a régi barátot, akivel az 1970-es évek eleje óta együtt dolgoztunk az IARF tanácsában, és számos IARF végrehajtó bizottsági ülésen és kongresszuson együtt vettünk részt. Az 1972. évi heidelbergi világkongresszust is az ünnepelt rendezte.

Az ünnepség után dr. Schlötermann és lelkészi képesítéssel rendelkező felesége vacsorát adtak tiszteletemre, aki mind Mannheimban, mind Karlsruheban találkoztam a gyülekezet több tagjával, és velük együtt szép kiránduláson vehettem részt Rothenburgban, és a Duna eredetét körülölelő Fekete-erdőben.

Jó az, ha a barátság szálai téren és időn át fennmaradnak — mondotta köszönete jeléül az ünnepelt, akinek írói munkásságához további esztendőket kívánok.

Dr. Ferencz József

Hans Küng bírálata

A „Le Protestant” 1983. november 15-i számában hivatkozik egy, az amerikai Newsweek c. folyóirat egyik legutóbbi számában megjelent, Küng professzorral folytatott interjúra. Az interjúban az ismert katolikus teológus elítélte a Vatikán tekintélyuralmi magatartását. A beszélgetés rendjén Küng kifejtette, hogy II. János Pál pápa valószínűleg személyi kultuszt kíván bevezetni. „Sajnálatos módon a Vatikán kezd hasonlítani a tekintélyuralmi államokhoz, melyek nem szűnnek másoktól megkövetelni az emberi jogok megadását, de saját állampolgáraiktól megtagadják azt. A Vatikán nem írhatná alá az emberi jogok európai deklarációját, mert ahhoz a római kánonjogot több szempontból meg kellene változtatnia.”

AZ EGYHÁZAK VEZETŐI A HAZAFIAS NÉPFRONTBAN

Az évek során kialakult hagyományoknak megfelelően, az egyházak magyarországi vezetői, akik közül sokan választott tisztségeket viselnek a Hazafias Népfrontban, ellátogattak a mozgalom székházába, ahol Pozsgay Imre főtitkár fogadta őket. A találkozón részt vett Miklós Imre államtitkár, az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke is.

A népfront főtitkára szökött az utóbbi időkben feszültebbé vált nemzetközi helyzetről, s nagyra értékelte azt a szolgálatot, amelyet főpapjaik vezetésével az egyházak vállaltak a béke érdekében itthon és külföldön egyaránt. Felvázolta azokat a társadalmi, gazdasági feladatokat, amelyek megoldására csak egységbe tömörült nemzet vállalkozhat. A népfrontmozgalom terveiről szólva kérte az egyházi vezetők véleményét, s a korábbiakhoz hasonlóan, hathatós közreműködését, hiszen olyan célokról van szó, amelyek elérése világnézettől függetlenül érdeke minden magyar állampolgárnak.

A találkozó során kifejtette gondolatait dr. Lékai László bíboros, esztergomi érsek, dr. Bartha Tibor református püspök, dr. Káldy Zoltán evangélikus püspök, dr. Salgó László főrabbi, Szakács József, a Szabadegyházak Tanácsának elnöke, Biró Imre kanonok, az Országos Béketanács katolikus bizottságának főtitkára, dr. Ferencz József unitárius püspök, dr. Aranyos Zoltán zsinati tanácsos, az Országos Béketanács

egyházközi békebizottságának főtitkára, Hecker Frigyes, a metodista egyház szuperintendense és Miklós Imre államtitkár.

A résztvevők megállapították, hogy az ország gazdasági nehézségei ellenére a társadalmi egység szilárd. Az egyházak arra törekszenek, hogy a munkaerőcsőt erősítve, elért eredményeinket megvédjék mind a nemzetközi támadásoktól, mind a társadalmi morált veszélyeztető jelenségektől. Az emberek nagy áldozatokra is képesek, ha a közérzet jó és a közélet tiszta.

Valamennyien egyetértettek abban, hogy a népfrontmozgalomnak mindent el kell követnie a családok védelméért, hiszen azok a nemzet egységének is letéteményesei. Támogatásukról biztosították a Hazafias Népfront azon szándékát is, hogy figyelmet fordít a kis jövedelmű idős korúakra, kisnyugdíjasokra, a pályakezdés és családalapítás előtt álló fiatalokra és sokgyermekes családokra. Hangsúlyozták a hazaszeretet elmélyítésének, a történelmi tudat formálásának fontosságát.

Kifejtették: a vallásos embereket mély megelégedéssel tölti el, hogy egyházaik vállalták a társadalmi haladásért való kiállást, és ezt az utat kívánják járni a jövőben is.

(MTI)

Hívő emberek a bizalom erősítéséért

A Magyarországon működő egyházak és vallásfelekezetek üdvözlrik a Stockholmban ülésező Európai Bizalomerősítő és Leszerelési Konferencia résztvevőit és munkáját.

Nagyra értékeljük és rendkívül szükségesnek tartjuk a Konferencia fáradozásait, mert az utóbbi időben aggasztó méreteket öltött a nemzetközi helyzet romlása következtében a feszültség, mely veszélyezteti a világ békéjét és az emberiség életét. Szent meggyőződésünk, hogy a minden jóakarató ember által áhított enyhüléshez és leszereléshez vezető út csak a népek közötti bizalom elmélyítésével válik járhatóvá.

Az a reménység él szívünkben, hogy a vallásos emberek hitükből fakadó felelősséggel hatékonyan hozzájárulnak a bizalom építéséhez. A magyarországi hívők is egyetértésükről és támogatásukról biztosítják a földrészünk biztonságáért és békéjéért munkálkodó tárgyaló feleket. Fáradozásaikat — amelyekre nagy várakozással tekintünk — imádságainkban hordozzuk, eredményes munkájukhoz Isten áldását kérjük.

Az Országos Béketanács
Egyházi Békebizottsága

Az Országos Béketanács
Katolikus Bizottsága

„Felelősséggel a hazáért és az emberiségért”

Az Országos Béketanács Egyházközi Békebizottsága és Katolikus Bizottsága szervezésében 1984. március 29-én délelőtt 11 órakor a Parlament kongresszusi termében a magyarországi egyházak és vallásfelekezetek képviselői országos találkozót tartottak a fenti témakörben.

A találkozón — az előzetes felmérések és tervek szerint — a római- és görög katolikus, a protestáns, ortodox, az unitárius és izraelita egyház mintegy 500 lelkesze vett részt az ország minden részéből, és tanácskozott a vallás-erkölcsi elkötelezettség, felelősség és a szövetségi politika jegyében. Az elnöklést Dr. Lékai László bíboros, primási érsek és Dr. Bartha Tibor püspök, az Egyházközi Békebizottság elnöke látta el. Az országos találkozó előadói: Dr. Tóth Károly református püspök, Dr. Cserháti József püspök, a Római Katolikus Püspöki Kar titkára, Dr. Káldy Zoltán evangélikus elnök-püspök és Pozsgay Imre, a Hazafias Népfront főtitkára.

A VILÁG GYERMEKEINEK HELYZETE

A közelmúltban szerkesztőségünk egy igen figyelemre méltó tanulmányt kapott. A 75 gépelt oldalas mű címe: „A világ gyermekeinek helyzete, 1984”, szerzője James P. Grant, az ENSZ Gyermekalapjának (UNICEF) főigazgatója.

Nem ismerjük a tanulmány eredeti — angol — szövegét, de a nyers fordítás egyes kifejezéseit nem érezhetjük megfelelőeknek. A Bevezetés címe pl. a nyers fordításban így hangzik: „Forradalom a gyermekek számára”. Mi szerencsésebbnek tartjuk a „gyermekek számára” kitétel helyett a „gyermekek érdekében” kifejezést, mert a Bevezető is, de az egész tanulmány is a gyermekek érdekében íródott.

A gyermekek helyzetének nagymértékű javulása — úgy mond — elérhető viszonylag alacsony ráfordítással és rövid idő alatt, a recesszió ellenére is. Több példát ismertet.

Évi ötmillió gyermek halálának oka a fertőzőes hasmenés következtében fellépő kiszáradás. A szájon át történő rehidratálás a legegyszerűbb és legolcsóbb

módszer. Ajánl a továbbiakban egy tíz centbe kerülő gyermeknövekedési táblázatot, melynek alapján egy havonkénti ellenőrzés megelőzheti az alultápláltsági esetek felét.

Ki kell terjeszteni a védőoltások alkalmazását. Minden hatodik másodpercben egy gyermek meghal, egy másik pedig nyomorékká válik olyan betegség következtében, amely ellen létezik védőoltás. A hat legfőbb fertőző betegség — a kanyaró, a tetanusz, a szamárköhögés, a diftéria, a gyermekbénulás és a tuberkulózis elleni védettség megszerzése kb. 5 dollárba kerül, ennek az összegnek is nagy része szállítási költség, mert a vakcinák mindössze 50 centbe kerülnek. A fejlődő világban kb. 100 millió gyermeket kellene évenként beoltani, ez 500 millió dollár... kb. tíz modern vadászgép ára.

Végül propagálni kell — úgy mond — a szoptatás előnyeit. Példának említi — többek között — az Indiában és Kanadában egymástól különálló vizsgálatok eredményeit. Háromszor nagyobb valószínűséggel kap-

ják meg a hasmenéses fertőzéseket és szenvednek légzőszervi betegségekben a mesterségesen táplált csecsemők, mint a szoptatott csecsemők.

Az üvegből táplálás veszélyeiről szóló jelenlegi ismereteknek át kell járniuk az egészségügyi ellátás minden pórúszát. Látni kell viszont, hogy az egészségügyi szolgáltatások egyedül nem oldhatják meg a problémát. Ebben a munkában nagy szerepük lehet „a lakóközösségeknek, vallási szervezeteknek, a szakszervezeteknek, a kereskedelmi közösségeknek, a női egyleteknek, a politikai pártoknak, az általános és középiskoláknak, a tömegkommunikációs eszközöknek és más állami szolgáltatásoknak”.

A tanulmány két záró fejezete az anya szerepével és helyzetével, valamint a családtervezés problémájával foglalkozik. Kimutatja az összefüggést az anya táplálkozása és az újszülött alacsony súlya (2500

gramm alatt) között. Többek között egy indiai tanulmányt ismertet. Ennek lényege az, hogy a születési súlyt átlag 300 grammal emelni lehet, ha az anyának napi 500 kalóriát és 10 gramm fehérjét adnak kiegészítésként a terhesség utolsó három hónapjában.

Az alacsony születési súly ilyen módszerrel — ez már egy közép-amerikai felmérés — 30%-ról 4–5%-ra csökkenthető, és az ezzel kapcsolatos csecsemőhalálozás 50%-kal alacsonyabb.

Sajnos, lapunk terjedelme nem teszi lehetővé a tanulmány részletesebb ismertetését, de mindnyájunk számára megnyugtató, hogy az UNICEF illetékesei ismerik a feladatokat, és állandóan kutatják az olcsó, könnyen megvalósítható megoldásokat. Hazánkról nem esik szó a tanulmányokban, és negatív jelenségek között Európát is ritkán emlegetik.

Dr. Jakab Jenő

KAIROS

Az amerikai unitárius és univerzalista lelkészek egy csoportja éveken át fenti címen egy teológiai folyóiratot adott ki. A folyóiratból eddig különböző időközökben összesen 29 szám jelent meg. Most elhatározták, hogy folyóiratukat, költségkímélés céljából, az amerikai unitárius univerzalisták szemléjéhez csatolt négyoldalas nagyalakú mellékleten jelentetik meg. Így az 1983. évi őszi, immáron 30. szám. A szerkesztés munkáját Judith Meyer és Edward Frost lelkészek végzik, a szerkesztő bizottságban mintegy 15 lelkész és világi neve olvasható.

Kairos görög szó, mely átvitt értelemben a helyes időt, vagy az igaz időt jelenti.

Az említett számban olvasható a néhány évvel ezelőtt hazánkban is látogatást tett F. Forrester Church New York-i lelkész One and Many c. írása, melyet az alábbiakban közlünk.

EGY és a SOK

A New York Metropolitan körzetből nyugalomba vonuló gondnok, búcsúbeszédében, aggodalmát fejezte ki az unitárius univerzalista egyház különböző áramlatai miatt. A fejlődés gátlóiként idéz olyan kifejezéseket, mint: teológia, kegyelem, liturgia. Keményen és zordan fogalmazott. „Ha a jobb szemed visz kísértésbe, vájd ki azt” — idézte.

Az egyházi élet bomlását nem hozhatjuk egyenes arányba azzal a ténnyel, hogy az unitárius univerzalista egyházban sokan vannak, akik másképp gondolkodnak, mint mi. Hajlamosak vagyunk letérni a sínekről, amelyek összetartanak minket.

Az egyetlen összetartó dolog a hitbeli felfogásunkban a dogmanélküli jelleg. De pluralizmusunk nem csupán a dogmatizmus hiánya. Ez szándékolt jellege hitünknek. A dogma elkerülésével azonban a vallási

felfogásunk természetét körül kell írni. Ez az emberi élet határainak, belső törvényeinek a felismerése. Soha nem fogjuk véglegesen megtudni, hogy mivégre vagyunk a világon. Vagy azt, hogy mi történik a halál után. Vagy azt, hogy mi Isten természete. Ezek a dolgok tudásunk fölött állnak.

A dogma elutasításával és a pluralizmus elfogadásával épp ezt mondjuk ki. Azt mondjuk ki, hogy mindez a mi tudásunk fölött áll. És ezzel elköteleztük magunkat a kérdésnek. Egy magasabb értelmezés szükségességének, a fejlődés, a megértés, a béke kérdésének, amely akkor jön el, ha egymást szolgáljuk, ha egymásra figyelünk, vagy ha a létezés titokzatosságával vesszük körül magunkat, elménket csodával töltjük meg, s létünk mélyéről válaszolunk az élet mélységére.

Ennek a munkának egy része gyakorlati, egy része etikai, egy része filozófiai, egy része titok. Igen, felismerjük, hogy valahol vannak határok. Rövid az emberi élet az Isten megismerésére, habár ezt sokféle tapasztalat, útkeresés, rátalálás, változás kíséri. De csak egy életet élünk. Ebben az értelemben a végső határok keresése értelmetlen. Ezt mi tudatosítjuk. Ennek egyik módja a dogmák elkerülése. A nyitottság princípiumán élünk, úgy, hogy tudjuk, hogy az az emberi akarat és cél nem határtalan, nem kötetlen.

Az ideológiák versenyének korában élünk. Az emberiség egy része elkülönült, csak ez nehogy egy végső, céltalan öngyilkossághoz vezessen.

A mi felekezettünk jobbra törekszik. Az emberi közösségben történő egyéni útkeresésnek a pluralizmus feltétlenül, egy magasabb és felnőttebb formája. Egyáltalán addig a határig, ameddig a pluralizmus elmelet, különbözőséget engedélyezhetünk az egyéni utakon. Máskülönben fel kellene áldozni azt az elvet, mely megkülönböztet minket. S restekké, önteltekké, és jelentéktelenné válnánk.

Összeállította: Szent-Iványi Ilona

VISSZATEKINTÉS

lelkészi szolgálatom negyvenedik évfordulóján
(1943–1983)

IV.

Egyik korábbi „Visszatekintés”-emben érintettem az istentiszteletek látogatottságának problémáját. Ez Budapestre érkezésem utáni hónapokban vetődött fel bennem. Szülőanyja az elégedetlenség volt, következménye a jobbat-akarás.

A megértéshez el kell mondanom, hogy szülőfalumban, Homoródkeményfalván az egész falu népe unitárius volt. Az 1941-es népszámlálás szerint ez 499 lelket jelentett. De unitárius volt a két Homoród-mentén 15 falu népe. Egyik-másik falu között csak 1 kilométer volt a távolság. A legkisebb falu 300 lelkes volt, a legnagyobb 3 ezer. Ez utóbbi Homoródmás volt,

szülőfalum szomszédságában, a hegyen túl. Mindenkinek szépen karbantartott temploma volt, köztük nem egy műemlék. Kisgyermek koromban nem is tudtam, hogy másfajta templom is létezik a világon. Később megtudtam, de a mi vidékünk unitárius világ volt, mozgalmas egyházi élettel. Családunkban is jelen volt az egyház élete, annál is inkább, mivel édesapám több cikluson át kurátor volt, mint ahogy mostanában Ödön bátyám is gondnoka az egyházközségnek.

Tizenkettedik évemben, 1931-ben, a Székelykeresztúri Unitárius Főgimnázium I. osztályos tanulója lettem. Székelykeresztúr környékén főleg unitárius egyházközségek voltak, s kissé elnyújtózva a Gagy és Nyikó vidékén mintegy 30 eklézsia sorakozott. A Gimnázium és a Téli Gazdasági Iskola tanári kara s a kisváros népe közül nem kevesen, valamint az értelmiségiek jelentős része is unitárius volt. Tehát itt is unitárius világban éltem, unitárius környezetet vett kö-

rül, mely egyértelmű unitárius szellemiséget sugallt, — természetes módon. Nem kellett ezt megtanulni, hozzánk tartozott, mint a beszívott levegő. A Gimnázium tanító-nevelő tevékenysége jelentős volt, tanáraink emlékének felidézésével bizonyíthatnám ezt. Utó Lajos esperes, vallásnár egyik megállapítását mindenképpen idéznem kell, mert mélyen megérintett: így hangzik: „Gondolatainkat meg kell fürösztönnünk a szív melegében”.

Érettségi után, 1939 őszén Kolozsvárra kerültem, az Unitárius Teológiai Akadémiára. Meghatódottan léptem át az Unitárius Kollégium küszöbét. Ebben az új-reneszansz stílusban épült Kollégiumban kapott helyet a teológiai intézet is. A „Tres faciunt collegium” (hármán alkotnak közösséget) elve egyházunk kolozsvári nevelő intézeteinek vonatkozásában is érvényesült, azaz volt alsó-, közép-, és felsőfokú nevelőintézete az Unitárius Egyháznak. Kolozsváron, a városban, ugyan megszűnt 1716–18-ban az addigi unitárius többség, mivel a Habsburg-restauráció mindenik templomunkat elvette katonai erőszakkal, csupán a menekült lengyel unitáriusok imaháza maradt meg. Emiatt évtizedeken át magánházaknál tartottak unitárius istentiszteleteket. De II. József császár Türelmi Rendelete nyomán erőteljesen feléledt az egyház élete. Sajnos a korábbi nagy veszteséget már nem lehetett kiheverni, de reprezentatív templom épült a Bel-magyar utcában (később Kossuth Lajos, majd Lenin utca), mely építészeti és remekmű, s ezerkétszáz ember leülhet benne. A templomot Lázár István püspöksége alatt építették, 1796-ban fejeződött be. A lényeg az, hogy Kolozsváron is unitárius világban éltem, unitárius környezet vett körül. E város volt eleitől fogva az unitárius püspök székhelye is.

1943. július 3-án álltam először Budapesten, a Hőgyes utcai unitárius templom szószékén, frissen kinevezett s. lelkészként. Minden új volt számomra, s egészen más képet mutatott az itteni egyház élete, mint amilyenhez addig szokva voltam. Három templomunk volt, és van, s mindhárom külön-külön is egy-egy gyöngyszem, de a főváros, valamint elővárosai szétszórta éltek. Nehéz volt itt a lelkészek munkája. (1943-ról van szó), és közvetlen környéke, kétmillió lakosával nagy területen feküdt, s az a néhány ezer unitárius hívünk, akik akkor itt voltak, ugyancsak a parókus lelkészek és a hitoktatók a lelküket tették ki, hogy elvégezzék a rájuk bízott munkát, de szinte képtelenség volt ebben a szétszórtságban olyan nagy gyülekezéseket összekovácsolni, melyek láttán öröm költözik a lélekbe.

Mindezt megértettem, tudomásul vettem, csak éppen nehéz volt belenyugodni, hiszen híveink lettek volna, voltak is, több ezren. Néhány éven belül elég reális képet tudtam alkotni itteni egyházi életünkről. Meg tudtam állapítani, hogy láthatatlan, de eltipphetetlen szálak kapcsolják híveinket a lelki édesanyjuknak tekintett unitárius egyházhoz, még akkor is, ha minden vasárnap nem is tudták ezt bizonyítani a nagy szétszórtság miatt.

Ezekben az időkben, de természetesen később is, sokszor végigjártam lélekben szülőföldemet, a Homoród-mentét, majd Keresztúrt és Kolozsvárt, s gyönyörködtem abban az erős közösségi életben, amelyben felnőttem. Ez azért volt jó, mert rájöttem, hogy egy közösséget s annak életét nagy mértékben befolyásolja területi elhelyezkedése, a lelki munka minősége és az élő hagyomány ereje. A már megnevezett helyeken kis területen, sok unitárius hívünk élt, kitűnő volt a lelki munka, és élők voltak a hagyományok. Itt, Budapesten, nagy területen viszonylag kevés unitárius hívünk élt, és él, a kétmillió lakoshoz képest, de az unitárius gondolatához-lélekhez való tartozandóságuk nagyon erőteljes, s a hagyományok abban a lelki-szellemi tartalommal, mely unitárius hitükből fakad, az evangélium talajából táplálkozik, s népünkhöz való hűségüket is magában foglalja, ugyancsak jelen vannak, megtartó erőt képviselnek, rugalmasak és korszerűek, ami az unitarizmusnak életető eleme.

Még nagyobb kirándulást is tettem lélekben az idők folyamán, amikor unitárius egyházi életünk állapotán gondolkodtam. A klasszikus görög korba néztem vissza.

Abban is Themistokles, a kiváló államférfi és sztratégosz egyénisége ragadott meg, akinek vezetése alatt i. e. 480-ban fényes győzelmet aratott a görög hajóhad a perzsák felett Salamisnál. Természetesen ez nagyon jelentős volt a görög nép életében, de számunkra ennél lényegesebb most, hogy ugyanez a Themistokles, dirigálta a kórust az athéni szabadtéri színházban (más nem is volt) a „Perzsák” című darabban. A színház 20 ezer férőhelyes volt. Athén lakosainak száma alig volt több ennél. Valami okból mindannyian jelen voltak, és az emberek is sok mindenhez „értettek”, mint pl. Themistokles.

Azért voltak majdnem mindannyian jelen, mert a görög színház vetületét adta az istenek szándékainak; bemutatta, hogy az istenek akaratából milyen az emberek sorsa. Annak a kornak az embere a szellemi világ vezetése, vezetésének „kényszere” alatt élt. Talán úgy tudnám érzékeltetni ezt, ha azt mondom, hogy „fejük” és „szívük” benne gyökerezett az isteni világban, testi mivoltukban pedig „kilógtak” ebből a magasabbrendű erőkomplexumból. Szinte akaratuktól függetlenül kötődtek az isteni világ erőihez, amit a görög színház megelevenített.

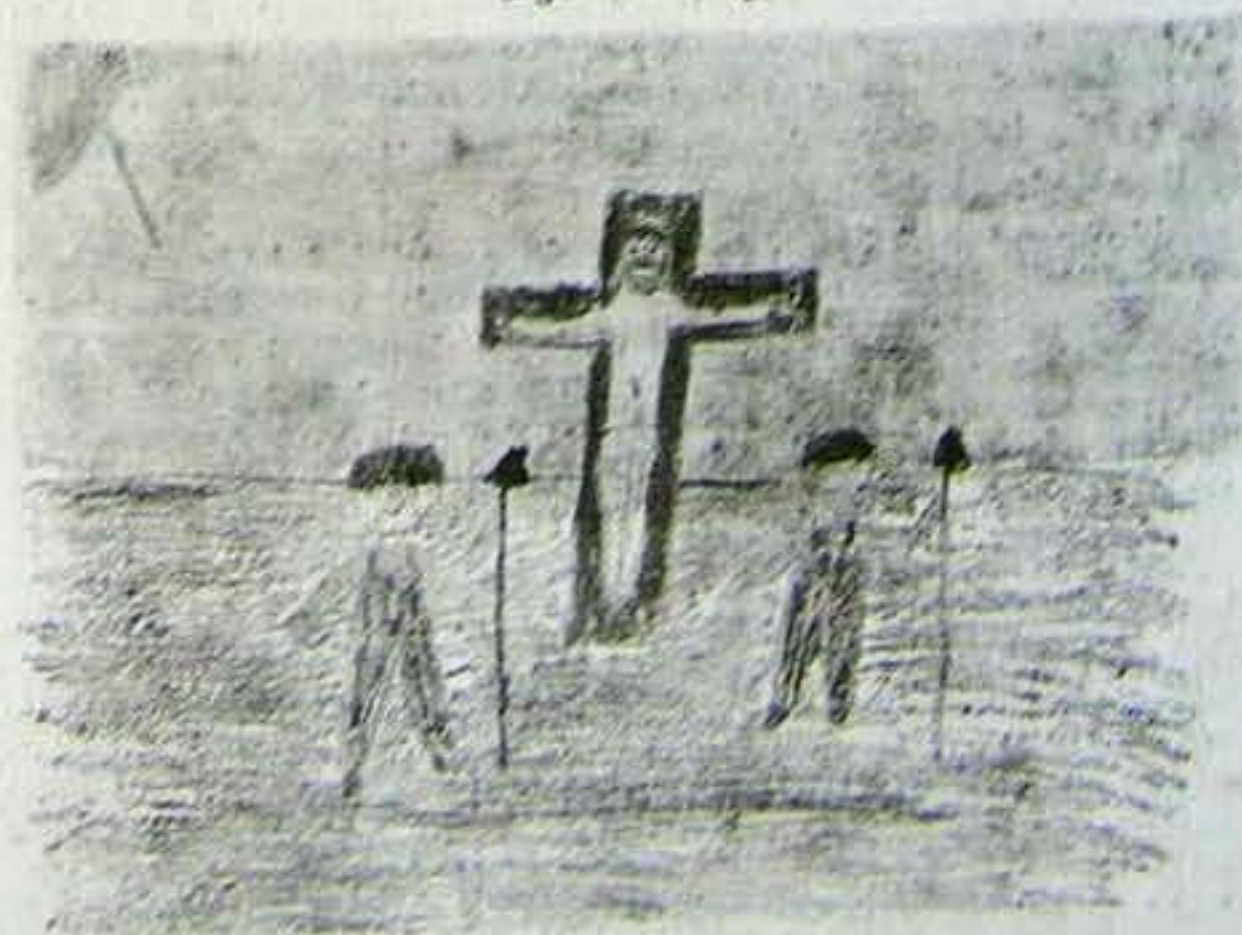
Az idők folyamán azonban az ember kinőtt ebből a jellegzetes kötődésből, egyre szabadabbá vált. A kereszténység hozta az egyre szabadabbá váló ember számára a lelki táplálékot. A reformáció idején az unitarizmus erőteljesen érezte a hit- és lelkiismereti szabadság tiszteletének nagyszerűségét, mely újabb és újabb lelki és szellemi utak feltárásával kecsegtetett. Komolyan vette és veszi az unitarizmus az Úr Jézust, aki azt kérdezi a Betesda tavánál a 38 éves beteg embertől: akarsz-e meggyógyulni? Tehát nem elég várni a gondviselő Isten gyógyító szeretetének megnyilvánulását! Akarni kell meggyógyulni! Szabadon dönthetünk, hogy akarunk-e, vagy se! A görög színházban az ilyenfajta szabadságnak nem volt tere, mert az a fajta szabadság, ami számunkra egy természetes jelenlevő emberi képesség, részükre ismeretlen volt.

Szabadságunkkal természetesen élni kell, mégpedig jól, jó és nemes célok érdekében. A mi szép Hőgyes Endre utcai templomunkban dr. Csiki Gábor igazgató-lelkész mellett, és vele együtt az volt a célunk kezdetől fogva, hogy híveink megérezzék a közös imádság és az együtt átélt evangéliumi igazság lelket erősítő és nemesítő erejét. Ezen túl mindenki szabadon dönt, hogy veszi-e azt, amit mi kínálunk, vagy nem veszi. A mai embernek egyre gyengül az a spontán indítkés, amely valahová is vezérelné. Akarni kell ide menni, vagy oda menni, ezt a lelki táplálékot venni, vagy amazit. S akarni lehet, mivel elszakadtunk a kényszerítő erőktől. Szabaddá vált az ember.

1945-ben, Budapest, majd az egész ország felszabadulása után lépegetni kezdtünk előre. Erről a lépegetésről, ennek tényleges tartalmáról azonban a következő alkalommal szólok.

Bencze Márton

Gyermekrajz

9 éves K. Ági rajza

RÖVID ÚTMUTATÁS AZ ISTEN-nek

igéjének igaz értelmére, mostani szent
Háromságáról támadott vetélkedésnek
megfejtésére és ítéletére hasznos
és szükséges.

ESAIAE IV.

Az napokban az Úrnak az ő zsongéja fel magasztat-
tatik, és dicsőségben leszen, és az földnek az ő gyü-
mölése gyönyörűséges azoknak, kik Izraelből meg-
maradnak, és minden, ki Sionból és Izrael-
ből megmarad, szentnek hívattatik,
minden, ki beirattatott az életbe
Jerusalembe.

EXCUSUM ALBAE IULIAE

per Typographum Regium Raphaelem Hoff-
halterum, Anno M. D. LXVII.

Az istenfélő és igaz nemes férfúnak, Mikola Ferencnek
a könyörgésnek és az kegyelemnek lelkét az Atya
Istentől az Krisztus által kívánjuk

Mindenféle tudományokban és mesterségekben, az
mi az fő dolog, és miben az egész mesterség helyhez-
tetvén vagyon, míglen ki nem mutattatik az tanulók-
nak, és úgy mint kéznél fogva az egyenes úton arra
nem vitettetnek, hogy az tudományok igaz funda-
mentumát megértsék, soha addig valóban meg sem
tanulhatják, és az tudományok az ő célját meg sem
láthatják, melyre önekiek főképpen kell nézniük, és
tudományokat meghatározniok.

Ez az oka, miért én is e rövid írást az embereknek
szemek eleibe akartam támasztanom, hogy mindazok,
kik szidalmaznak tudományunkat, megismerhessék,
hogy nem pozdorjából, sem szalmából építjük hitünk-
nek vallását, hanem az egész derék szentírásnak fo-
lyásából, melynek az ő folyása és ereje oly hatható,
hogy az kösziklákat es megrontja, szinte az velőbe be-
hat, és az embereknek gondolatjokat kettőmetszi
Hebr. 4.

Azok kedig, kik az emlőtől és az tejtől elszakasztat-
tanak, kik együgyűek és az úrnak beszédit tisztelik,
Esa. 66. és 28. naponként nevelkedjenek és az meg-
értettségben épülve öregbedjenek, míglen tekél-
letes férfiakká lehessenek és az Istennek világosságá-
ban járván, az igaz világosságot és az Krisztust az
hitnek általa övéké tehessék.

Engedni az Isten beszédének és régi üdöktől fogva
bevött vélekedésektől elszakadni nem emberi erőből
vagyon, hanem Istennek kiváltságos való cseleke-
deti, melyben az ő híveit bepecsételi, az ő lelkének
általa hordozza és úgy, mint ő juhait, az ő szavának
hallgatására szoktatja.

Bizonytal nehéz az testnek és ez világi bölcs embe-
rek előtt szidalmazni annyit atyáknak magyarázatától,
conciliomoktól felépített sok esztendőktől fogva há-
romságos Istentől elállani, nehéz atyáknak szidál-
mát és csúfolásokat viselniük, de mind ezekben győ-
zelmes az hit és szeretet, melyet az Krisztus az ő igé-
jében az híveknek az ő szívükben gerjeszt és támaszt.

Hogy az Istennek az ő cselekedetét ebben az dolog-
ban megmértelkelhessük, szükség minékünk az régi pél-
dákra nézniük, melyek minékünk tanúságunkra írat-
tatnak meg. Ábrahámot az Isten Kaldeából, az ő ha-
zából kihívá, mikor övele szövetséget akara szerze-
ni, és őtet idvözíteni, elhagyatá vele szerelmes házát,
atyafiait és azokkal minden gyönyörűséges társasá-
gát, hogy megmutassa az Istennek követésében és az
boldogságnak útában efféle külső dolgokra ne kelljen
az keresztyén embernek nézni.

Szent Dávid az ő énekének negyvenötödik részében,
ahol az Krisztusnak gyűlöleketit minden ékességével
megírja, és az ő jegyesét a Jézus Krisztust magyaráz-
ván ezt mondja: én leányom, hallgass, és hajtsd ide
füleidet és feledkezzél el az te atyádnak házáról. Ha
az Krisztusnak jegyesi akarunk lenni, el kell feled-
keznünk atyánkról, anyánkról, minden bevött emberi
vélekedésekről és az mi egyetlen egy mesterünknek, az
Krisztusnak szavához kell ragaszkodnunk és azt hall-
gatnunk.

Ezekről elmélkedvén ez világnak szidalmát, atyánk-
fiainak káromlását is könnyen elviselhetjük, és az mi
lelkisméretünknek az ő bizonyosságtétele vigasztal min-
ket. Hogy kedig én magamról szóljak, kegyelmed én-
nekem ebből bizonyosságom lehet, mely igen nem me-
hettem volna én ez hadban, és az tusakodásnak és
visszavonásnak habjától mely igen rettegtem. De az
ki ezt énbenem felindította, és velem elkezdette, oly
igen erős, hogy minden ellenségi ellen meg tudja ol-
talmazni az ő igazságát, és felépített minden bosszú-
ságnak és szidalomnak elviselésére.

Köszönöm kedig az én ellenkező társaimnak, hogy
oly kiáltásokat tőnek ellenem és mindenütt, úgy mint
eretneknek hamisan az ő ítéletek szerint kiáltanak,
mert ha ezt nem mívelik vala, talám mind eddig is
az istennek az igazságát én magamban eltemettem
volna. Az Isten előtt, ki minden embernek szívének
titkát érti, semmi el nem fedeztetik, az előtt teszek
vallást, hogy erre az vetélkedésre menni nem akartam,
és ez vetélkedésnek először minden cikkelyét nem ér-
tettem, de minék utána írtanak és jobban mozgattak,
ezt ez dolgot úgy vöttem eszembe, hogy valamit az
Antikrisztus az hamis fundamentomra épített, tudni
illik az állatra és személyekre, hogy abban semmi
nem igaz és meg nem állhat.

Bátran immár írjanak, kiáltanak, ez minden szid-
almat verjenek fejemhez, tudom én kinek hittem,
miért kedig, hogy hittem az ő igéjének igazságát, el
nem titkolhattam, hanem szólnom kellett, és Istennek
tisztességéből szólnom akarok addig, míg az Úr Isten
az én testemben az lelket táplálja, és az írásra és szó-
lásra való erőt ad. Bízom kedig az Istenben, az mi
urunk Jézus Krisztusnak szent atyjában, hogy az ő
áldott szent Fiának ígretit megtekéllje énbenem, és
énvelem nyomorult szolgájával kegyelmessége szerint
cselekedik.

Nem vakmerőképpen, sem magam gondolatlan for-
gok ez ügyben, könyörgök én is az Istennek segítségül,
hívom én is az Krisztusomat, várom és érzem napon-
ként az ő lelkének erejét énbenem, noha az én ellen-
ségim különbet hirdetnek énfelőlem. Teneked kedig
Krisztus Jézusban szerelmes uram, ajánlani akartam
ez rövid írást két okért, első, hogy tennenmagadat
vigasztalhasd az igazságnak esméretivel, mert az ve-
télkedésnek eleitől fogva gyűlölséges volt az te neved,
és sok jámbor barátidnál és atyádfiainál, hogy tehet-
séged szerint oltalmaztad az Istennek igéjének igaz-
ságát, és az Apostoli írásnak együgyű folyását, és hogy
ezeket megolvassván és tanulván bátorságosb lehesse-
nek, és az vádolás és kárhóztatás ellen az Istennek
igazsága felől vallást és bizonyosságot tehess.

Másodszor, hogy az ellenkező félnek mit felelek,
nyilván legyen előtted, mert főképpen ők ezeket az
írásokat forgatják az ő egy állatú és három személyű
Isteneket támasztani, mely igen ne illendők kedig az
bizonyosságok az Antikrisztus Istennek erősítésére, az
kik az Istennek igazságának szeretői és az Krisztus-
nak juhait könnyen megítélhetik és eszükbe vehetik.

Az dicsőséges Atya adja minékünk a megjelenésnek
és értelemnek lelkét, az ő áldott szent Fiának az Jézus
Krisztusnak igaz esméretire, hogy az igaz hitben áll-
hatatosan mindvégig megmaradhassunk, és az örök
boldogságnak fiai lehessünk. Amen.

Fejérvárárt, Karácsony havának XXVIII. napján.
Anno M. D. LXVII.

Dávid Ferenc az meg-
feszült Jézus Krisztus-
nak szolgája.

Közl: Dr. Németh S. Katalin

BONCZA MIKLÓS

Évek óta kutatom *Ady Endre apósának, Boncza Miklós* (1848., Meződomb, Maros megye; —1917., Pest-lőrinc) életrajzához szükséges hiányzó adatokat. A Boncza Miklósról vonatkozó adatok nagy része leányának, Ady Endre feleségének, Boncza Bertának — *Csinszkanak* — a Magyar Tudományos Akadémia levéltárában őrzött sajátkezűleg írt naplójában található.

A Csinszka által közölt adatok szerint Boncza Miklósnak két testvére volt: *Berta és Malvin*. A szülők neve: *Désfalvi Boncza Elek és Szőkefalvi Nagy Jozefa*, akik életüket vesztették „a 48-as idők forradalmi viharában”. A szülők emlékét hogy „tudja (azt) megőrizni, három ilyen magára hagyott apróska gyermek, akik öntudatlan árvaságukban jó emberek idegen szíve törődésén keresztül sodródtak, ütdtek mindaddig, amíg meg nem tudtak állani megerősödött lábacskaikon”. A három gyermek árvaságra jutásakor Boncza Miklós kétéves, Berta hatéves és Malvin 10 éves lehetett. Malvint Boncza Elek egykori munkaadója, Bánffy Miklós gróf vette oltalmába. A másik két gyermekkel „egy unitárius pap nagybácsi családja törődött”. „Berta és Miklós pedig Bágyonba került a papi parókiára. A két kicsi itt talált második otthonára a nagybácsi gyermekeivel. Itt tanulták az elemi osztályok tudományát, jól megszívlelvén puritán szigorát „nagybácsi” és „nagynéni” házában.” A bágyoni parókián élő papi családnak a két odavett rokon gyermekeknél idősebb leányai voltak: Anna és Eszter.

A *Keresztény Magvető* 1895-ben megjelent XXX. kötetében *Fodor András*, aki 1872-ben Kolozsvárról került iskolamesternek Bágyonba, tanulmányában megemlíti, hogy 1837. és 1861. között a Csegezből Bágyonba került *Ferenczi Máté* volt a pap, aki 1861-ben innen ment nyugalomba és 1864-ben nagy nyomorúságban meghalt.

Amennyiben Csinszka Naplójának adatai helytállóak, akkor *Ferenczi Máté és felesége* lehetett az a bágyoni unitárius papi család, amelyik a két kis árva Boncza-gyermekeket magához fogadta 1850 körül, és két leányukkal együtt nevelték jónéhány éven keresztül. Véltető, hogy *Ferenczi Máté* bágyoni unitárius lelkész, vagy az előttünk ismeretlen nevű felesége volt közeli rokonságban a Boncza árvákkal.

Elsősorban romániai olvasóinktól szeretném megtudni azt, hogy ki tud valamivel többet az egykori bágyoni lelkészi családról.

Csinszka naplóját elsősorban nagyanyja, és egy személyben nagynénje, özv. Török Károlyné Boncza Berta elbeszélései és a csucsa kastélyban a padláson egy ládában talált iratok alapján állította össze. Vajon a csucsa Múzeumban van-e valami adat Boncza Miklósról, vagy a Boncza családról?

Csinszka naplójában futólag említést tesz arról is, hogy Boncza Eleknek (Miklós édesapjának) két fiútestvére volt, Endre és Sámuel. Mindketten az 1848—1849-es szabadságharc támogatói lehettek. Endréről feljegyeztetett, hogy eltűnt a szabadságharcban. *Boncza Sámuel unitárius pap volt*, akinek fia *Boncza Imre* ugyancsak részt vett a szabadságharcban. A világo

Dr. Szent-Iványi Sándor életéről és munkásságáról lapunk múlt számában emlékeztünk meg. Fényképét most kaptuk meg Éva leányától.

tragédia után az ifjú Boncza Imre lelkében meghasonlott, és élete vége felé a kolozsvári elmegyógyintézetbe került, és ott is halt meg 45 éves korában. Csinszka nagyanyja Imrét személyesen is felkereste az intézetben, aki azonban csak igen szűkszavúan beszélgetett rokonával.

Szeretnők tudni, hogy 1848 táján Boncza Sámuel unitárius lelkész — esetleg iskolamester — hol, melyik eklézsiánkban szolgált. Boncza Imre kolozsvári elhalálzásáról van-e adat az ottani unitárius halottas anyakönyvben?

Szeretném remélni, hogy ez az írás eljut romániai unitárius kollégáimhoz, és kérem, hogy aki a legcsekélyebb adattal gazdagítani tudná a Boncza Miklósról írandó monográfiát, szíveskedjék azt velem közölni.

Dr. Ferencz József

THE DAY AFTER

A *Másnap* című amerikai film döbbenetes visszhangot váltott ki az USA-ban. A filmben ábrázolt helyzet szerint Amerika atomtámadást indít, mire válaszképpen hamarosan becsapódnak az ellenség atomrakétái. Az az amerikai város, melyet az ellenfél válaszlakétái elérnek, négy perc alatt megsemmisül. „*Másnap*” a túlélők irigylük a holta-

kat, mert ők is halálra vannak ítélve a sugárterhelés miatt.

A *Nők Lapja* c. hetilap két fényképet is közöl erről, egyiket a filmből veszi, s a szörnyű pusztulást mutatja. Másik a nézőket ábrázolja, ezzel a képalkotással: „Iszonyatos...! Kansas City egyik unitárius templomában közösen nézik a filmet”. Nyilván kiköcsönöztek a filmvállalatától a filmkópiát a testvéri unitárius gyülekezet vezetői, s bemutatták a templomban is, nyo-

matékaul annak a határozott állásfoglalásuknak, melyet évtizedek óta folytatnak a háborús készülődés ellen, a békés egymás mellett élés érdekében.

Mi ennek kapcsán újólág csak azt mondhatjuk, hogy csak az értelmes emberek gyülekezete mentheti meg az emberiséget az atomkatasztrófától. Reménykedünk s bízunk, hogy amit Isten megteremtett, ember el nem pusztíthatja.

B. M.

A Zsinati Főtanácsban megválasztott vezető tisztségviselők első, 1983 decemberében tartott értekezletén HUSZTI JÁNOS, lapunk eddigi felelős kiadója, kérte a tiszte alóli felmentését, másirányban megnövekedett feladataira való tekintettel. Egyben javasolta, hogy a szerkesztés munkájába egyházunk vonja be nevének feltüntetésével is SZENT-IVÁNYI ILONA lelkésznőt, aki az Újságírói Iskolát elvégezte, és tagja az Újságírók Szövetségének.

A Tájékoztatási Hivatal engedélye alapján, jelen számunkkal kezdve, lapunk felelős szerkesztője és kiadója dr. Ferencz József, felelős szerkesztő-helyettes Szent-Iványi Ilona.

Amidőn fentieket olvasóink szíves tudomására hozzuk, megköszönjük HUSZTI JÁNOSnak fenti tisztében végzett munkáját.

Ezt az alkalmat felhasználjuk arra, hogy megköszönjük belföldi és külföldi olvasóinknak az elmúlt év utolsó hónapjaiban és a jelen évben beküldött adományait. Többben közülük kérték, hogy nevük közlésétől tekinthessünk el.

Megkapó volt az a 108 Ft-os befizetés, amivel egy magát megnevezni nem akaró hívünk arra kérte a szerkesztőséget, hogy indítsa meg a lap megküldését két szegény sorsú budapesti hívünk címére. A kérésnek, és a remélhetőleg ezután érkező hasonlóknak, hálás örömmel teszünk eleget.

Lapunk olvasóit talán érdekelní fogja az alább közlendő néhány statisztikai adat. Az Unitárius Élet előfizetőinek $\frac{2}{3}$ -a budapesti és közvetlen környéki (pl. Budaörs, Vác, Ráckeve stb.) lakos. $\frac{1}{3}$ -a vidéken lakik, igen jelentős számban a Dunántúlon, valamint gyülekezeteinkben és szóróanyagcukban (Hódmezővásárhely, Füzesgyarmat, Debrecen, Kocsord, Szeged, Pécs, Győr stb.).

Budapestben a legtöbb olvasó, az előfizetők 15-15%-a a II. és XI. kerületben lakik. Az előfizetők 5-10%-a a III., V., VII., VIII., IX., XII., XIII. és XVI. kerületekben él. A többi kerületben lakó előfizetők száma az összes előfizetők 5%-át nem éri el.

Lapunk kb. 150 nyugaton élő unitárius magyar hívünk, vagy vallásunk iránt érdeklődő másvallásúak címére jár, akik időnként adományaikkal támogatják lapunkat. E támogatást továbbra is kérjük nyugaton élő olvasóinktól.

Romániában élő olvasóinktól előfizetés helyett köszönettel veszünk egy-egy énekeskönyvet.

1983-ban is csak a belföldről és külföldről kapott adományok segítségével tudtuk a lapunkat terhelő mintegy évi 75 000 Ft-os kiadást fedezni. A segítséget belföldről és külföldről egyaránt szeretettel köszönjük és várjuk.

SZERKESZTŐSÉG

Az 1979-ben Siklóson, Dávid Ferenc halálának negyyszázadik évfordulója alkalmából rendezett nemzetközi eszmetörténeti konferencián visszatérő gondolat volt, hogy a XVI—XVII. századi antitrinitárius és más szabadgondolkodó mozgalmak kutatását akadályozza a források és a dokumentumok publicitásának hiánya. Ez a közös gond érlelte meg a résztvevők közös elhatározását, hogy nemzetközi segítséggel alapítványt hoznak létre a régi és ritka források újranyomásának támogatására. A Foundation Bibliotheca Unitariorum 1981-ben alakult Hollandiában prof. Jan van Goudoever elnökletével. Rövidesen, nemzetközi alapítványok, szervezettek és magánszemélyek áldozatkészségéből megindulhatott az új sorozatot nyitó kötet, a „Defensio Francisci Davidis” szerkesztési munkája. A Bibliotheca Unitariorum tudományos felügyeletét Klaniczay Tibor elnökletével nyolc ország tudósaiból álló Tanácsadó Bizottság látja el. A sorozat szerkesztője Dán Róbert. A kiadói feladatok elvégzésére az Akadémiai Kiadó és Nyomda kapott megbízást.

A Bibliotheca Unitariorum sorozat első kötetének, a „Defensio Francisci Davidis” megjelenése alkalmából sajtótájékoztatót rendeztek Budapesten és Hágában. A Magyar Tudományos Akadémia Tudós Klubjában Hazai György, az Akadémiai Kiadó és Nyomda igazgatója kiemelte, hogy az új tudományos vállalkozás hiányt pótol a kutatás számára és nemzetközi kapcsolatainkat is bővíti. A megnyilvánuló érdeklődést a sajtófogadáson részt vevő, hazánkba akreditált holland diplomaták jelenléte is igazolja. Klaniczay Tibor a magyar nemzeti értékek megbecsüléséről szólt, felhívta a figyelmet arra a tényre, hogy az európai nemzetek közös erőfeszítése nyomán fejlődött a tudomány, és e fejlődésben nem kis szerepük volt a XVI—XVII. századi erdélyi és magyar gondolkodóknak. Így aligha meglepő, ha a nemzetközi tudósvilág érdeklődéssel fordul felénk, és a hazai kutatógárda megtisztelő feladata választ adni a még megoldatlan kérdésekre. A XVI—XVII. századi magyar és erdélyi eszmetörténet kutatásának fontosságáról és az eddigieken túlmutató közös kutatási feladatokról szólt prof. Jan van Goudoever. Dán Róbert a „Defensio Francisci Davidis” kötet tartalmáról szólt. Felvázolta a XVI. század második felének európai eszmetörténeti térképét, megállapítva azt a történelmi tényt, hogy 1568-ban — tehát évekkel Európa más országai előtt — János Zsigmond, Erdély unitárius fejedelme, a tordai országgyűlésen meghirdette a vallási tolerancia alapelveit. A kötetéről szólva, elmondta Dávid Ferenc 1579 nvarán lezajlott perét követően, a püspök egykori elvbarátai összegyűjtötték a

dokumentumokat és beszámolókat, és azokat Jacobus Palaeologus rendelkezésére bocsátották. Már 1580-ban Frankfurtban megjelent az első kiadás, majd Krakkóban 1581-ben a második, és végül ugyanitt egy évvel később a „Defensio Francisci Davidis” harmadik kiadása. Ez utóbbihoz a szerkesztő Palaeologus csatolta Dávid Ferenc traktátusát, a „De dualitate”-t. Ez volt a legteljesebb kiadás, és ez lett a Bibliotheca Unitariorum sorozat első kötetének alapszövege is, melyet Balázs Mihály angol nyelvű előszava után latin eredetiben olvashat most már a tudományos világ és az érdeklődő nagyközönség. A kötet számos tudományos kérdés megoldásához nyújthat segítséget. Megismerhetjük belőle Jacobus Palaeologus indítékait, amikért negyyszáz esztendővel ezelőtt elhatározta a könyv kiadását. Tanúi lehetünk az 1578—1579-ben Kolozsvárott, Dávid Ferenc házában lezajlott teológiai polémiának, amiben a püspök kifejtette Jézus nemimádásának érveit. Olvashatjuk ellenfele, Faustus Socinus válaszát és Dávid további érvelését. A tudományos meggyőződése mellett következetesen kitartó püspök elleni vádak eljutottak a korabeli lengyel antitrinitáriusokhoz is. Azok nyilatkozatát Jacobus Palaeologus cáfolta meg. Végül az olvasó jelen lehet Dávid Ferenc perén. Egy szemtanú beszámolója szól erről a negyyszáz esztendővel ezelőtti koncepció peréről. Legutoljára Dávid Ferenc szólal meg. Tagadja Jézus Istenségét és imádhatóságát, majd áldozatának jelentőségét értelmezi.

A nagy érdeklődéssel várt sorozat első darabjának a hágai Királyi Könyvtárban lezajlott bemutatásakor, prof. Jan van Goudoever köszöntötte a megjelenteket, dr. Horváth István magyar nagykövetet és munkatársait. Az alapítvány elnöke köszönetét fejezte ki a magyar kutatógárdának és az Akadémiai Kiadó és Nyomda munkatársainak. Szólt a sorozat határokon átvélt jelentőségéről, és válaszolt a Foundation Bibliotheca Unitariorum további kiadási terveit. Dán Róbert Dávid Ferenc életművéről és a vallási tolerancia-gondolat erdélyi fejlődéséről tartott előadást. Ezt követően Art de Groot, az Utrechti Egyetem docense, röviden vázolta az antitrinitárius ideológia terjedését és egyes állomásait. Végül az alapítvány elnöke átnyújtotta a magyar nagykövetnek a „Defensio Francisci Davidis” első példányát. Dr. Horváth István nagykövet, megköszönve a könyvtörténeti szempontból is értékes kötetet, kifejtette, hogy a magyar és holland nép az évszázadok során többször is nyilvánították egymás iránt érzett rokonszenvéket. Többek között megemlítette a gályarab magyar prótestáns lelkészek holland szabadítóját, és a két népet összekapcsoló

más történeti és művelődéstörténeti eseményeket.

A Bibliotheca Unitariorum sorozat további terveiről mindkét sajtófogadáson szó esett. Budapesten felmerült egy magyar nyelvű kiadás szükségessége. Hágában az új tudományos együttműködési forma jövőjéről esett szó. A hazai és külföldi sajtó képviselői érdeklődéssel vették tudomásul, hogy a sorozat következő kötete a „De falsa et vera... unius dei cognitione” című gyűjtemény lesz. Bevezetőjét Pirnát Antal írja. A harmadik darab Johannes Sommer: Refutatio Scripti Petri Caroli című, 1582-ben megjelent munkája.

Az új tudományos sorozat megindulásában és munkájában jelentős szerepet játszott Ferencz József püspök, aki nemcsak tudásával és szervezőképességével, hanem meleg emberi magatartásával is hozzájárult a Bibliotheca Unitariorum megvalósulásához.

Dán Róbert

GRAUBÜNDEN EGYHÁZTÖRTÉNETE

A svájci *Le Protestant* c. szemléből vettük át az alábbi híradást.

A graubündeni (Grison) református szabadelvű egyházak zsinata elhatározta, hogy megírattja és kiadja a kanton egyháztörténetét.

Az első füzet most hagyta el a sajtót „Badener Kirchengeschichte, Bischofberger kiadás, Coire”. Szép kiállításban, képekkel gazdagon illusztrált kötetben látott napvilágot a nálunk is jól ismert és többször is itt járt dr. Peter Dalbert lelkész tanár kötete. Ez a kötet a raetiai pogány kortól a reformációig terjedő időt elemzi. Belőle megismerjük Graubünden kanton ősi gazdag kultúráját. Ez a 112 oldalnyi ismertetés, sok régi félreismert adatot tisztáz, és válaszol a kis hegyvidéki gyülekezetek érdekességeit. E helyekre a turista is ritkán jut el, s melyek mégis sok régi és értékes kultúrtörténeti emléket őriznek. Egy történelem előtti kor hit- és regevilága kerül itt megvilágításra, egyszerű magyarázattal.

Várjuk a további füzeteket, melyek az újabb idők történelmét ismertetik. A sorozatot a svájci szabadelvű protestánsok két ismert vezetője: dr. Peter Dalbert és Peter Niederstein szerkeszti. Utóbbi ma is elnöke a svájci szabadelvű protestánsok szervezetének.

IMÁDSÁG NAGYPÉNTEKEN

Istenem, édes Atyám!

Néhány napja csak, Nevednek dicséretét énekelve, virágot s zöld lombot hintve útjára, az öröm újjongásával ünnepelte legjobb fiadat Jeruzsálem. Néhány napja csak, dicséretet énekelve, szívem virágával és reménységével fogadtam én is őt, s reméltem, hittem, hogy ő és szent ügye immár otthonra lelt bennem, hogy hervadhatatlanok a virágok, s a fény örök társa lesz majd életemnek.

Vajon milyennek látsz most engem, Istenem, nagypéntek reggelén? Látod, újra elkísérem Jézust az Olajfák hegyére, és érzem, hogy imádkoznom kell, hogy nem volna szabad elengednem a kezét, mert akkor menthetetlenül elalszom és elveszítem őt, — de gyenge vagyok.

Milyennek láthatsz engem, Atyám, hisz nem lehet titok Előtted, ez is én vagyok, aki szembejön az ösvényen, és ajkamon árusítás a csók, kezemben fegyver, és sötétség van a lelkemben?! Talán mégis szálmassnak látsz inkább, mint elítélendőnek? Virrasztani képtelennek, vele imádkozni gyarlónak, melléje állni gyávának? Lelkemben, testemben erőtlennék, kakasszóra ébredőnek?

Ilyen vagyok, és szégyen éget, és vádolnak életem nagypénteki éjszakái, nevemen szólít hangod, és én hallgatok.

Ilyen volnék? Te tudod, jó Atyám, hogy nem ilyen vagyok. Tudod, hogy olyan szeretnék lenni, mint ő, hogy világosságra vágyik lelkem.

Tudod, hogy az eljövendő megpróbáltatások éjszakáira azért kérem most Tőled az erőt, hogy többé ne bukjam el, hogy ne tehessen rabjává álom, mikor éberségemre szükség lesz, hogy hangos szóval tudjak majd felelni, ha nevemen szólítasz. Azt szeretném, hogy legbensőbb emberi arcom, bármilyen is, olyan lehessen, mint az övé: túl a fájdalom és félelem vér- és verejtékkoszorúján, nyugodt és tiszta, mindent megértő és mindent megbocsátó, egyedül Rád tekintő szelíd emberi arc.

Ilyen erőt adj nekem, jó Atyám, hogy húsvét hajnalán, ha felvirrad a nap, ne kelljen lesütnöm tekintetemet, hogy mindig fényben járva tehessek bizonyosságot: örállónak és vigyázónak rendeltél itt a földi teréken megszülető országod építésében, s én mindörökké az is szeretnék maradni. Ámen.

Szász Ferenc

IMÁDSÁG HÚSVÉT ÜNNEPÉN

Aldott érzések uralják lelkemet, Istenem: az öröm és hálaadás érzései. Nagypéntek fagyos légköre eloszlott, s húsvét következett életünkre. E nap arra tanít, hogy az akaratodból ilyennek teremtett ember nem engedi magát megveretni; a gyászból a vigasztalásra vágyunk, nagypéntekből húsvétba. Előttünk állanak a jézusi idők szemtanúi, a riadt tekintetű tanítványok, a melegsívű asszonyok, akik mítosszal fonták be azt, amit megmagyarázni csak értelmes ésszel lehet: a halál csak a testet öli meg, amiként megölte Jézus porból lett testét is, de a lélek, a szellem tovább él az emlékekben, a műben. Él, mint ahogy él az apák keserves munkáinak emléke, anyák értünk tett sok-sok virrasztása.

Atyánk! Előtted áll néped sok-sok nagypéntek megrendítő emlékével; szemünk előtt vonulnak el megrázó egyéni tragédiák. Látunk megszorodott, gyermekét sirató anyát, apát, szülei sírjára boruló árvát, gyűlölködő testvéreket, közömbös, mások sorsát nem vállaló embertársakat, értékeinket elherdáló felelőtlen egyéneket. De látjuk a virrasztó gondot, húsvéti lelkületű embereket is, akiknek szívügye az alázat, felelősség és öntudat. Ez a mi húsvéti örömünk, édes Istenünk! Aldd meg hát ünnepünket, ünnepemet. Aldd meg azokat, akik a lé-

lekre nehezedő keresztekkel alázattal és hittel hordozzák, de azzal a meggyőződéssel, hogy a küzdelmet, a keresztvállalást, az élet nagypéntekjét húsvét, győzelem követi.

Ennek a gondolatnak, ennek az eszmének legyünk bizonyágtevői mindennapjainkban. Ámen.

Kolcsár Sándor

SZÁRSZÓ, 1943

Lapunk múlt számában hírt adtunk arról, hogy a szárszói konferencián unitárius részről Lőrinczi László akkor ürmösi (Nagy-Küküllő vm.) lelkész vett részt. Kérésünkre a Református Egyház Zsinati Levéltárának igazgatója, Merétey Sándor közölte, hogy még az alábbi unitáriusok voltak jelen a nevezetes szárszói konferencián: Bálint Ferenc gimnáziumi tanár, lakott Gyepesen, Udvarhely m.; Filep Imre lelkész, Kolozsvár; Incze Katalin főiskolás, Árkos; Lőrincz József állatorvostanhallgató, Árkos — ma egyházi tanácsosunk, lakik Tiszadarsen; Sófalvy Ferenc tanítóképzős, Székelykeresztúr és Zsakó István orvostanhallgató — ma az USA-ban élő orvos.

ELKÉSETT LEVÉL

Karácsony ünnepe közeleg, amikor e sorokat írom Los Angelesben, előttem az *Unitárius Élet* szeptember-októberi száma, amelyből nagy örömmel értesültem, hogy dr. Ferencz József püspököt a Magyar Népköztársaság Zászlórendjével tüntették ki. Tízegynéhány éve kerültem közelebbi kapcsolatba katolikus létemre az unitáriusokkal, Dávid Ferencről akartam könyvet írni, s most, hogy történelmi regényfolyamomban nemsokára elérek az Ő korához, szilárd elhatározásom, hogy önálló regénnyel adózom feledhetetlen emlékének. Az emlékezés furcsaságát fokozza — hiszen oly régen volt már — hogy egy nagy amerikai kiadónak akartam ezt a könyvet angolul megírni, a tervből nem lett semmi, de itt vagyok Amerikában, s rendszeresen megkapom az 1. Los Angeles-i Unitárius Egyházközség bulletinjét, Philip Zwerling lelkész barátomtól, aki már amerikai tartózkodásom legelején felkeresett, hogy megkönnyítse az idegenben való ideiglenes letelepedés első, nem éppen könnyű pillanatait.

Az ökumenizmus korában nem tekinthető éppen „hazaárulásnak”, ha egy katolikus fejet hajt más felekezetbe tartozók előtt, s aki olvasta Bencze Márton *Visszatekintés-ét* lelkészi szolgálata negyvenedik évfordulóján az *Unitárius Élet*-ben, az megérti, hogy a csodálat és tisztelet érzése mindenképp helyénvaló. Itt, Amerikában sokféle vallás, felekezet, szekta kínálja az „egyetlen” igaz utat az Örökkévalóhoz, s az amerikai szokásoknak megfelelően itt a legnépszerűbb papok valóságos show-t mutatnak be, énekelnek és vicceket mondanak, s a produkciót a közönség tapssal jutalmazza a Népstadion méretű termekben. Mégis, itt is az unitárius közösség az, amely leginkább emlékeztet az otthoni gyülekezetek meleg, testvéri családiasságára. Azt hiszem, ez a családiasság jelenti az egyik legnagyobb vonzóerőt a kívülálló számára. Az unitáriusokat nem a hier-

archia, a dogmák és a rituálék irányítják, hanem a legmélyebből fakadó szeretet és igazságkeresés. Mindehhez hozzájárul, hogy kétségtelenül ez a „legmagyarabb” keresztény vallás, amely millió szállal kapcsolódik Erdélyhez és a magyar történelem legszebb fejezeteihez.

Az unitarizmus másik jellegzetessége éppen itt, Amerikában vált számomra nyilvánvalóvá: az a fajta társadalmi elkötelezettség, amelyet Amerikában nyugodtan *baloldalinak* nevezhetnénk, bár az *objektivitás* fogalma jobban kifejezné lényegét. Az amerikai unitáriusok békevágya nemcsak szólam, hogy csupán egy példával illusztráljam a tételt, Zwerling lelkész nemrég a Szovjetunióban tett látogatást és elményeiről nem az itt olyannyira szembeötlő ellenségeskedés, hanem a megértés hangján számolt be, s ugyanez vezeti arra, hogy lelkészi szabadságát, mely öt évenként esedékes és félévig tart, Nicaraguában fogja tölteni, abban a latin-amerikai kis államban, amely a jobboldali Amerikát „második Kubaként” foglalkoztatja. Bizonyos, hogy az unitárius amerikai tájékozottabb és békeszeretőbb az átlagos amerikai-nál, s ezt toleráns felekezetüknek és kiváló lelkészeiknek köszönhetik.

Ha szabad ezt mondanom, immár több, mint egy évtizede mint „tiszteltetbeli unitárius” élek és dolgozom, s büszke vagyok erre a szellemi, erkölcsi közösségre. Ha az emberi nem fennmarad és előrelép, azt nagyban köszönheti az ilyen szeretetteljes, nyitott és lélekben gazdag közösségnek. Ezt a humanizmust és azt a szellemiséget is jutalmazta nyilvánvalóan a magyar kormány, amikor dr. Ferencz Józsefet kitüntette.

És ennek a magasrendű szellemiségnek, mi nem unitáriusok is, adóssai vagyunk. Remélem, munkáimmal ezt az adósságot legalább részben törleszteni tudom majd.

Los Angeles, 1983. december

Szentmihályi Szabó Péter

Egy tengerész naplója

Értékes könyvvel gyarapodott egyházi könyvtárunk.

Ez a könyv azért jelentős számunkra, mert egy unitárius egyéniség, a saját szakmáján keresztül tesz tanúbizonyságot szakmai és emberi felfogásáról, hitvallásáról.

Kádár Ferenc tengerészkapitány egy gazdag és küzdelmes élet, a tengerészet ezer kalandján keresztül vezet bennünket. 1916 tavaszán történt, hogy mint a kolozsvári Unitárius Főgimnázium kisdíákja felfigyelt az iskola hirdető táblájára, ahol a fiumei Tengerészeti Akadémia pályázatot hirdet és jelentkezés-

re szólítja fel azon ifjakat, akik a kereskedelmi tengerészetnél tisztek szeretnének lenni. Az iskola tanárainak buzdítására indul el szívós hivatástudattal ezen a szép, de rögzös pályán.

A nagy szakmai képzettséggel, nyelvtudással és gyakorlattal rendelkező szerzőnk munkájának címe: „Egy kapitány naplójából. Vallomás hajókról, vizekről, emberekéről.” Bp. 1981. 2 kötetben. Irodalmi értékű stílusán kívül, törhetetlen lelkes szakmai és emberi művoltának bizonyossága ez a mű, mely gazdagítja és színessé teszi gyűjteményünket.

Kaplayné Schey Ilona

unitáriátus iratok
Sopron megyében

A beledi (Győr-Sopron megye) római katolikus plébánia könyvtárában található egy külsejében szakadozott, égés nyomaival viselő kötet. Cím, tulajdonos, szerző nem lelhető rajta. Különböző nagyságú kéziratos jegyzetek, nyomtatott és kéziratos prédikációk összefűzött halmaza. A bejegyzett dátumok 115 évet, az 1732–1847 közötti időt ölelik fel. Tartalmilag az unitárius vallás világos jegyeit viseli, nyilván unitárius mestereké, prédikátoroké lehetett Erdélyben. Az akkori időkhöz mérten szabad szellemű és széles érdeklődésű emberek írhatták, használhatták.

A kötet első részében (65 lap) német és francia nyelvű jegyzetek, vallással kapcsolatos bölcselkedések, magyar nyelvű verstani összefoglalás található. A 62–63. lap báró Bánffy Miklós és gróf Bethlen Kata házassági szerződését tartalmazza 1840-től, rajta Kemény Ferenc és Bornemissza János aláírása. Ezután vitaanyag következik: Kérdések a trinitáriusokhoz (66–69.) és Száz írásbeli (értsd: bibliai — szerk.) erősség az Unitárius vallás mellett (70–72.) címmel.

A 72–192. lapokon prédikációk találhatók, ez adja a kötet nagyobb részét. Kevés kivétellel kéziratos. A prédikációk között imádságok is akadnak, van egy szép halotti búcsúztató 1735-ből.

A befejező részek már az 1800 utáni évekből valók, mindegyik kéziratos. Az erkölcs fundamentuma a nemzet boldogságának címmel néhány vers, Nagy Pál és Balog Sándor beszéde a jobbágyfelszabadításról, Wesselényi Miklós levele az Erdélyi Híradóhoz, pár német vers, és végül Az angliai levél kópiája, 1821-ből, amely az unitáriusok hitét és történetét foglalja össze (217. lap).

Kik és hol mondták el a kötet legrégibb részét, a kéziratos prédikációkat? Talán a legelső szerző Uzoni Péter, azután Uzoni Fosztó István, aki Bágyonban, Kövenden és Szentgyörgyön beszélt, továbbá Stephanus Ágh. Az 1800-as évekből pedig „Körmöczy János, a kolozsvári unitárius kollégiumban Mathézist Physicát tanító professor”.

Ennek az erősen szűkre fogott ismertetésnek a végén felvethető a kérdés: Hogyan jutott Erdélyből Beledbe ez a gyűjtemény? A beledi plébánia 1855-ben leégett, talán innen van rajta az égés nyoma. Beledben 1847–1901. között az a Kisfaludi István volt a plébános, aki messze földön híres volt gyógyító tudományáról. (Ld.: Bencze József: A Kisfaludiak gyógyító könyve. Egészség 1967. 61–63.) Talán egyik beteget hozta magával, és hagyta ott nála?

Simon József

Vannak könyvek és művek, amiket sokat emlegetünk, gyakran idézünk is, de a szakmabeli kutatók kicsiny csoportját kivéve, alig ismerünk, forgatunk. Hányszor hivatkozunk például Bod Péter életrajzi lexikonára, Orbán Balázs Székelyföld-leírására vagy Malonyai Dezső népművészeti munkájára. Magán- és közkönyvtárakban is ritkaság számba mennek, többnyire csak tudományos könyvgyűjteményekben lelhető fel néhány példányuk, ezekhez pedig elsősorban a szakemberek jutnak hozzá. Bizonyára ebből kiindulva határozta el Illyés Elemér, hogy magánvállalkozásként hasonló kiadásban jelenteti meg Orbán Balázs monumentális, mindmáig forrásértékű remekművét: *A székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi s népismereti szempontból*.

Mikor harmincéves fejjel 1859-ben megilletődve hazája földjére lép Orbán Balázs, immár kalandos életre, sok tapasztalatra tekinthet vissza. Beutazta Arábiát, Szíriát, Palesztinát, Egyiptomot, több évet élt Konstantinápolyban, ahova anyja családja, öröksége révén is kötődött. Innen próbált segédcsapattal a forradalmárok segítségére sietni, s innen támogatta a száműzötteket. Járt már Londonban, Jersey és Guernsey szigetén, Victor Hugo családja ihlette a fotoművészetre, a British Múzeumban kapott ízelítőt a tudományos kutatás módszertanából. Erdélyben a Habsburg abszolutizmus évei nem kedveztek a politikának, s bár közigazgatási tisztséget viselt, energiáját inkább a magányos kutatómunka, terepfeltárás kötötte le. Miután 1861-ben kiadta hatkötetes *Utazás Keleten* című munkáját, természetesen leginkább az ötlet, hogy legalább ilyen terjedelemben írja le szülőföldjét, a Székelyföldet is. 1862-től kezdve hosszú éveken át harmadosztályú vagonokban, szekéren, lóháton, de legtöbbször gyalog járja a Székelyföld falvait, s cipeli magával jegyzetkönyvét, írószereit, kevés élelmén kívül negyedmázsás fényképeszeti „laboratóriumát”. Maga is parasztosan öltözködik, s szóba áll a gazdákkal, napszámosokkal, menyecskékkal, lejegyzí amit lát-hall, néha fényképfelvételen is megörökít egy-egy tipikus eseményt, műemléket. Így születik meg a kissé rendszertelen — az utazás menetét követő —, de annál részletesebb, majd minden néprajzi, történelmi és természeti érdekességű kiterő, mondákat rögzítő „leírás”. Hitelességét az szavatolja, hogy szerzője valamennyi adatát közvetlen forrásból merítette, saját szemével is látta, amit megírt. Régi várromok és templomerdők, kápolnák, szárnyasoltárok, mennyezetfestmények, azóta beolvastott harangok, eltűnt kelyhek emlékét őrizték meg kötetben, közülük nemegyről csak Orbán Balázs jóvoltából tudunk.

A felgyűlt anyagot 1868 és 1873 között hat kötetben jelentette meg:

I. Udvarhelyszék, II. Csíkszék (Gyergyó- és Kászón-fülszékekkel), III. Háromszék (Sepsi-, Kézdi-, Orbai- és Miklósvárszék), IV. Maros-szék, V. Aranyosszék, VI. Barcaság. Míg az első kötetekben még inkább a néprajzi érdeklődés dominál, a későbbiek folyamán figyelme egyre inkább történelem és a régészet felé fordul. Első olyan honismereti írónk, aki a magyar mellett a román és szász népszokásokat, -viselkedést is megörökítette, figyelmet szentelt a három nép kölcsönhatásának. Különösen érdekes és értékes a népi élet egyes mozzanatait is rögzítő 356 kép, közülük 49 egész oldalt tesz ki. Többnyire Orbán eredeti felvételei alapján metszették fára vagy fémre őket.

Az elmúlt évtizedekben többször is felidéztek Orbán Balázs emlékét. Kelemen Lajos és Szentmártoni Kálmán centenáriumi méltatásai (*Ki volt Orbán Balázs? Székelyudvarhely, 1929.*) és a Dávid József szerkesztette *Székelyföld írásban és képekben* (Budapest, 1941.) mellett különösen a *Székelyföld leírása* első kötetének megjelenése évfordulóján került Orbán Balázs az érdeklődés középpontjába. Beke György—Fodor Sándor—Mikó Imre közös kötete (*Orbán Balázs nyomdokain*, Bukarest, 1969.) Mikó szép életrajzi esszéjével a nagyközönséghez szólt. Sikerkönyvvé vált az Orbán Balázs fényképeit újra „feltámasztó” és közreadó kötet, a *Székelyföld képekben* (Erdélyi Lajos bevezetőjével, Bukarest, 1971.). Az Orbán Balázs-féle szellemi és irodalmi hagyaték újszerű értékesítését legsikeresebben Dávid László oldotta meg. Mint maga írja: „Orbán nyomában elindulva, tisztázni akartam az azóta bekövetkezett változásokat, s célul tűztem ki azoknak a helyeknek az átvizsgálását is, ahonnan a szakirodalom eddig még nem jelzett középkori emlékeket.” (*A középkori Udvarhelyszék művészeti emlékei*, Bukarest, 1981.). Így most már legalább egy kötet vonatkozásában fel tudjuk mérni, hogy mit is jelent számunkra az Orbán Balázs megörökített ismeretanyag. S talán, ha rövidesen megjelenik Mikó Imre életrajzi regénye, az majd beviszi Orbán Balázst is ifjúságunk köztudatába, mint a Korda Istváné Körösi Csoma Sándort vagy a Szeneci Lászlóé Apáczai Csere Jánost.

Mindezek után természetesnek tűnik, hogy már többször is szóba került Orbán főművének az újbóli kiadása. A harmincas évek elején — mutat rá Illyés Elemér bevezető tanulmánya — a brassói Általános Gazdasági Szövetkezet falumonográfiaiakra tördelve szándékozott közreadni a művet. A negyvenes évek elején is felmerült a kiadás lehetősége, de csak a már említett Dávid József szerkesztette kötetet sikerült kihozni. Pedig a második kiadás terve még Orbán Baláztól származott: az egyes kötetekbe fehér lapokat illesztett, s azokra írta sa-

játkezőleg kiegészítéseit, helyesbítéseit, jelölte a kihagyandó részeket. Az így átdolgozott kötetek egykor Kelemen László tulajdonában voltak, aki maga is jegyzeteket készített a nagy munkához, tervezgette az újbóli kiadást. Hasonlóképpen a geológus Bánya János szíven viselte a mű helyesbítésekkel ellátott újrányomtatását. A kéziratos betélapokkal megtűzdelt köteteknek azután nyoma vészett, mindössze két (Háromszék, Maros-szék) található meg belőlük az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában.

Így Illyés Elemér nagy áldozatokkal megjelentetett kiadása is felemás munka. Orbán Balázs óhajának megfelelően három kötetbe csoportosítja az eredetileg hatkötetes művet: Udvarhelyszéket Csíkkal, Háromszéket Maros-székekkel, s Aranyosszéket a Barcasággal vonja össze. Az ekként létrejött második kötetben pedig közli az eredeti kiegészítéseket, Orbán jegyzeteit. Az első és a harmadik kötet változatlan hasonló kiadás. Maga Illyés nem vállalkozhatott a két utóbbi kötet jegyzetelésére, hiszen ez hosszas kutatást, többféle szakember összefogását igényelte volna. De reménykednünk kell, hogy valahonnan előkerül a jelenleg lappangó, kiegészítésekkel ellátott négy eredeti kötet, s talán majd sor kerül egy új szedésű, a szerző és a mai kutatók jegyzeteit is szervesen összegező hazai kiadásra.

A jelenlegi második kiadás (1981) Firenze—München impresszummal a Bibliofilo nyomdából került ki. Illyés tízoldalas, jól dokumentált, jegyzetekkel ellátott bevezető tanulmányán kívül tartalmaz egy 160 címet felölelő Székelyföld-bibliográfiát, egy 50 címes honismereti sajtótermék-jegyzéket. Orbán Balázs 1890-ben kelt végrendelete, valamint hét mai lengyelfalvi és szejképföldi emlékekről készített fényképfelvétel zárja a bevezető részt. Az ízléses fekete vászonborítású kötetek képanyaga kitűnő nyomda-technikáról tanúskodik.

Az újra közzétett végrendelet tanúsítja, hogy benne Orbán Balázs megemlékezik „székely testvéreiről, „unitárius hitrokonairól”, akiknek székelykeresztúri gimnáziumára ötszáz forintot alapítványt hagy, amelyből román és szász tanulók is részesülhetnek. A székelykeresztúri Unitárius Gimnázium utóbbi halálából címébe is felvette Orbán Balázs nevét.

Gaal György

A Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi s népismereti szempontból. Írta: Orbán Balázs, I–VI. kötet. Pest 1868–1873. (Az új, bővített kiadást sajtó alá rendezte, a bevezető tanulmányt írta és jegyzetekkel ellátta Illyés Elemér. A három kötetbe összevont eredeti hatkötetes munka teljes nyomtatott szövegét Orbán Balázs kiadatlan kézírásos jegyzetei egészítik ki. Készült: Bibliofilo Nyomda, Firenze—München. Kiadó: Illyés Elemér. A megjelenés éve: 1981.)

RÉGI ÉS MAI FIATALOK

A mai unitárius fiatalság kérésére állok itt, hogy a múltból emlékezzem, és átadjam tapasztalatait. A régi fiatalok életéből szemelvényeket eleveníték fel az unitárius sajtóból időrendi sorrendben 1923-tól 1949-ig.

A Misszió Ház munkatervéből idézem a következőket: „Az épület harmadik emeletén ifjúsági otthonot szervezünk. Ebben az otthonban hajlékot kívánunk nyújtani mindazoknak az ifjaknak, kiket a sors a szülői házuiktól elszakított, s iskolai tanulmányaik végzésére Budapestre hozott. Azt akarjuk, hogy ebben az otthonban becsületes, jó magyarokat s hithű és tiszta erkölcsű unitárius ifjakat neveljünk nemzetünk és egyházunk számára. Tudatában vagyunk annak, hogy ifjúságunkban Isten egy óriási kincset rejtett. Tudjuk azt is, hogy e kincs kifejtéséért és értékesítéséért mi vagyunk felelősek. Ezt a kincset szeretet által akarjuk bennük nemzetünk és egyházunk számára biztosítani. Szerény tehetségeink szerint segíteni akarunk rajtuk akkor, mikor segítségükre van szükségük, hogy aztán majd ők se felejtsek el azt, amivel egyházunknak és nemzetünknek tartoznak. Egyesületbe akarjuk szervezni a város területén élő fiainkat és leányainkat, hogy az Egyesületben önmagukat műveljék, s egyben bekapcsolódjanak az Unitárius Ifjúság Világszövetségének munkájába, mely Amerikából, Angliából és Hollandiából testvéri kezét nyújt felénk. Ennek a szoros kapcsolatnak értéke anyagi és erkölcsi szempontból egyaránt kiszámíthatatlan. Hogy az ifjúság külfölddel az összeköttetést fenntarthassa, s jártasságot nyerjen a legnagyobb világnyelvben, a jelentkezők számára ingyenes angol leckeórákat adunk. Fáradozásunkért csak szorgalmat várunk.”

1927. január

Ezen a napon az egyetemi és főiskolai hallgatók és az egyházközösség, illetve a Misszió Ház lelkeszel együttes megbeszélést tartottak a templomban. Közös elhatározták, hogy minden hó első vasárnapját az ifjúság ünnepnapjává teszik. Istentisztelet után összeülnek, s erkölcsi, vallási vagy lélektani kérdésekről cserélik ki nézeteiket. Így megalakult az egyesület.

1927. november 4.

A Dávid Ferenc Ifjúsági Egyesület 1927. november 4-én tartott közgyűlése elhatározta, hogy az Ifjúsági Egyesület nevét megváltoztatja; Dávid Ferenc helyett „Brassai Sámuel Ifjúsági Egyesület” lesz a neve.

1929. szeptember 20-án tartott választmányi ülésén, a Brassai Sámuel Ifjúsági Egyesület az Unitárius Ertesítőt hivatalos lapjául ismerte el;

november 25-én az egyesület közgyűlése dr. Nyiredi Jenő, Dimény Mózes, Székely Mózes és dr. Csiki Gábor díszelnökök részvételével az alábbi vezetőséget választotta meg: elnök Borbély András, alelnök Dé-

zsy Zoltán, főtítkárr Gőnczy Sámuel, titkárok Bölöni Andor és Vernes László.

Vezetőségi tagok: Szabó Elek, Nagy Mózes, Gálffy Kálmán, Csiki Judit, Kahlfürst Tibor.

1931. március

A Brassai Sámuel Egyesület hivatott Brassai emléket felkarolni. Ezért az ifjúsági egyesület márciusi választmánya egyhangúlag hozta azt a határozatot, hogy Brassai emlékének tiszteletben tartására egy ezüstserleget alapít, melynek felavatása ünnepélyes társasvacsora keretében fogja a szellemóriást körünkbe idézni. A serlegavató emlékbeszédet dr. Boros György püspök mondja, kinél ma hivatottabb Brassai-ismerő alig van az országban, s ez már magában is külön értéket és jelleget ad az ünnepélynek. A Brassai serlegavatás 1931. október 4-én volt az Országos Kaszinó sárgatermében. Dr. Boros György püspök avatóbeszédét másnap este a rádióban is felolvasta, így az ország is értesült az ünnepélyről. A „kolozsvári unitárius püspök” — amint a Rádió műsora nevezte — nagy hálára kötelezte a magyarországi unitárius közönséget. Ennek a hálának adott kifejezést Józán Miklós püspöki vikárius és dr. Nyiredy Géza, aki az ifjúság nevében megkapóan szép, lendületes beszédben tolmácsolta az ifjúság háláját, és tett fogadalmat arra, hogy a Brassai-ideáloktól soha el nem térnek.

1931. április 25.

Műsoros est keretében Schey Marianna és Ili három magyar dalt énekeltek kellemes hangon, gitárkísérettel.

1931. november 17.

Vezetőségválasztás. Elnök: Kriza Kálmán vegyész-mérnök, alelnök: Borbély Pál tanár, főtítkárr: Bölöni Dezső, jegyző: Bácsi Dániel, pénztáros: Bajka András, könyvtáros: Csiki Gábor.

1941. április

Gombos Sámuel írta az Unitárius Ertesítőben a húszéves Brassai Egyesületről: „Néhány fiatalember buzgolkodása hívta életre ezelőtt húsz esztendővel, amikor az unitárius ifjúságot itt, Magyarországon, jóformán csak az Erdélyből menekültek képviselték. Megszületett, mert szükség volt rá. Sok üdvös dolgot cselekedett. Esztendők alatt igen sok tagját segítette hozzá a félévi beiratkozásokhoz, amikor a 170—200 pengő tandíjas világban nagy dolog volt szegény legénynek, leánynak egyetemre járni. Nem egy székely diák ismerkedett meg ugyancsak a Brassai jóvoltából Anglia, Svájc, Hollandia vagy Németország idegen világával. Mindezt természetesen soha sem érte volna el, ha nem akadnak jóakaratói, nemesszívű pártfogói, akik szeretettel segítették az ifjúságot munkájában.

1941. április 19-én szép sikerrel zajlott le az Unitárius Ifjúsági Konfe-

rencia. A konferenciát a Brassai Egyesület kezdeményezte. A Leányegylettel karöltve rendezte meg. A Perczelné Kozma Flóra Leányegylet volt vezetője Varga Istvánné, a mindannyiunk által szeretett Mária néni, idős korára való tekintettel nem tudott ma eljönni, de szeretettel küldi üdvözlését. A konferencia témája a mai időkben annyiszor felvetett kérdés: „Van-e szükség valásra?” Volt. Erről az előadást Szent-Iványi Sándor tartotta meg.

1941. május 25-én a Misszió Ház templomában díszközgyűlés volt, istentisztelet után. Veress Pál alelnök beszámolt az egyesület 20 éves munkájáról. Fodor Gyula felolvasta a választmány javaslatát arról, hogy Józán Miklóst, dr. Kozma Jenőt és dr. Veress Gábort, áldozatos támogatásukért, az egyesület válassza dísztagjává. Este 8 órakor tartották meg a hagyományos Brassai-serlegvacsorát, ahol a serleg-beszédet dr. Veress Pál egyetemi tanár, az egyesület tanárelnöke mondta. Dr. Ferencz József kolozsvári kollégiumi felügyelő gondnok köszöntötte a vendégeket, és köszöntő szavai után éjfélig vidám hangulatban együtt maradt a társaság.

1941. november 6.

Új elnökség ifjúsági egyesületünk élén: elnök ifj. Veres Pál, alelnök Fodor Gyula, főtítkárr Tóth Albert, titkárr Lőrincz József, pénztáros Rákóczy Éva, háznagy Kiss József, könyvtáros Sófalvi László.

1943. március 6-án, szombaton 1/26 órai kezdettel rendezte meg az egyesület a szokásos „unitárius teát”, amely a várakozáson felül sikerült. A megrendezésben nagy érdeme volt Nyiredy Szaboles tudós barátomnak, aki fáradságot nem ismerve követett el mindent a siker érdekében; ő volt a vigalmi bizottság elnöke.

A Brassai Sámuel Unitárius Ifjúsági Egyesület tisztújító közgyűlést tartott 1947. március hó folyamán. Elnökké Gidó Bélát, alelnökké Kiss Józsefet, főtítkárrá Bartha Zoltánt választották meg. Az Egyesület 1947 februárjában tartott unitárius táncestély védnöki díjainak jóvedelméből rendbehozatta az Unitárius Misszió Ház gyülekezeti termét, mely egyúttal az egyesület otthonául is szolgált. Az ünnepélyes megnyitó 1947. április 20-án volt. Dr. Csiki Gábor esperes ünnepélyes keretek között adta át a termet újra rendeltetésének. E hóban rendeztük meg az első vasárnapi táncos délutánt is, mely hat órától tizenegyig kedélyes hangulatban telt el a misszióházi asszonyok és más nőszövetségi tagok adományaiból összegyűlt bűfé asztalánál.

1947. július: Országos ifjúsági napok Dunapatajon.

A Brassai Sámuel Unitárius Ifjúsági Egyesület, a Kiskőrösi Szabadművelődési Hivatallal karöltve, július 4—6. napjain országos ifjúsági konferenciát rendez a dunapataji fiatal egyházközösségünkben. A konferencia célja, az ifjúság problémáinak megvitatása mellett, az unitá-

rius összefogás ápolása, együttműködés az egyetemes egyház vezetői és tagjai, valamint az ifjak és öregek, a falu és a város unitáriussága között. A háromnapos összejövetel délelőtti istentiszteletek vezetik be, melyeken a Duna-Tisza menti Egyházak lelkészei szolgálnak. A megnyitó istentiszteleten Barabás István lelkész, a dunapataji egyházközség megszervezője hirdeti az igét. Egyesületi ülések, nyilvános előadások, vitadélutánok, unitárius problémák, örök értékeink bemutatása, komoly munka és vidám szórakozás teszik változatossá e napok gazdag eseményeit. Előadások hangoznak el Kriza Jánosnak, a múlt század nagy püspökének Vadrózsáiról, Orbán Balásról, a legelső magyar tájkatatóról, Bartók Béláról, a legnagyobb magyar és unitárius népdalgyűjtőről, Balázs Ferencről, aki felkereste a világ ifjúságát, továbbá a kereszténység szocializmusáról, az ifjúság feladatairól, a világ unitárius ifjúságáról és más időszerű kérdésekről. Az előadók közt szerepeltek: dr. Csiki Gábor esperes, Gyallay Domokos író, a Petőfi Társaság tagja; Ferencz József, Kereki Gábor, Benze Márton és Huszti János lelkészek; Gegusné Veress Éva, a kultuszminisztérium művészeti előadója; Zsigmond Kálmán, Pest megye szabadművelődési felügyelője; dr. Borbély Andor kollégiumi igazgató; Sütő-Nagy László újságíró; az ifjúság vezetői közül pedig ifj. Gidó Béla jogszigorló, elnök; Kiss József szigorló állatorvos, alelnök; Bartha Zoltán szigorló vegyészmérnök, főtitkár; Vadady Veronika, a külügyi szeminárium hallgatója. Esténként előadás keretében, vászonra vetítik a Székelyföld szépségeit, és tábor tüzet rendez Veress Ákos parancsnok vezetésével a János Zsigmond cserkészcsapat. Vasárnap este vidám népi esttel zárják be az Ifjúsági Napokat.

Az Unitárius Élet I. évf. 9—10. számában a krónikás írja a dunapataji konferenciáról: „... Elismeréssel vesszük tudomásul, hogy egyetemi hallgatóinkat tömörítő egyesületünk egyestendei törekvés és fáradozás után konferencia megrendezésére is vállalkozott, melyben nagy érdeme van a vezetőségnek, Gidó Béla elnöknek, Kiss József alelnöknek és Bartha Zoltán főtitkárnak; de elismerés illeti a dunapataji egyházközség minden tagját és az érdeklődő és jóakarató másvallásúakat, akik lakás és élelem felajánlásával siettek segítségünkre. A helyi rendezés munkája Huszti János lelkész fáradhatatlanságának érdeme.

1947. november 30-án az egyesület tisztújító közgyűlést tartott. A közgyűlés az új iskolai évre is Gidó Béla jogszigorlót választotta elnökéül. Alelnök: Dalibor Marianne, főtitkár: Benczédi Ferenc, titkár: Kiss Julianna és Ferner József, pénztáros: Palatka Zoltán, jegyző: Izsó Livia, háznagy: Gidó Géza, sportfelelős: Kiss István, könyvtáros: Barabás Gábor.

Az egyesület tanárelnöki tisztének betöltésére dr. Gyulai Zoltán műegyetemi professzort kérték fel.

1948. február 22-én az ifjúság egésznapos vendégei voltak a Pethő István vezette pestlőrinci unitárius gyülekezetnek. Az ifjak látták el a lelkeszi szolgálatot is. Pesterzsébeten és Csepelen Jakab Dezső, Pestlőrincen Simó Tibor imádkozott és prédikált, kántorizált Kiss Julianna. Délben közös ebéd volt, amit a hívek adtak össze. Délután gazdag műsor keretében mutatkoztak be a természet zsúfolásig megtöltő közönségnek.

1948. november 13—14-én dr. Csiki Gábor esperes, püspöki helynök nyitotta meg ifjúságunk konferenciáját ünnepi istentisztelettel. Utána dr. Gyulai Zoltán tanárelnök tartott előadást. Attekintő képet adott a fizikai haladás legújabb vívmányairól, s ennek hatását kutatta a szellemtudományok területén. Délután R. Filep Imre hódmezővásárhelyi lelkész tartott előadást a legújabb valláspszichológiai kutatások eredményeiről. 14-én Szász János dunántúli szörvány-lelkész tartott előadást „Az unitárius világnézet szerepéről az egyes szaktudományok körében” tárgykorrel. A záróünnepélyen Tiboldi Tibor orvostanhallgató, elnök, levonta a végső következtetést, hogy a konferencián elhangzott elméleti fejtegetéseit át kell alakítanunk gyakorlati életelvekké, mert az unitarizmusnak és a kereszténységnek csakis így van létjogosultsága.

Végezetül, de nem utolsó sorban, meg kell emlékeznünk az Unitárius Nők Szövetsége vezetőiről: Barabás Istvánné, Kálnoki Kiss Jenőné, dr. Nyiredi Gézané és Vadady Albertné, akik áldozatos munkával gondoskodtak a nehéz időkben, a Nőszövetség tagjaival együtt, az ifjúság étkeztetéséről, hogy ne csak lelki, hanem testi táplálékot is kapjunk. Köszönet nekik.

Befejezésül azt mondhatom, hogy a régi fiatalok és a mai fiatalok között nincs ellentét az unitáriusoknál. Az idősebbek ismerkedjenek meg és barátkozzanak meg az ifjúsággal, az ifjak pedig vegyenek példát róluk, akik az ő elődeikként egyedül jöttek ebbe a nagy városba, és itt székely kitartásukkal és tehetségükkel nevet és pozíciót szereztek maguknak.

(Elhangzott az 1984. február 18-i gyülekezeti napon.)

Dr. Kiss József

Hegyi János látogatása

Sok kedves, közeli, távoli jött vendéget fogadtam a püspöki irodában, amióta e tisztelet viselem. Ennek örömeiről és terhéről eddig soha nem szóltam.

A napokban fia hívott fel telefonon és kérdezte, hogy idős édesapja mikor kereshetne fel. Majd magyarázólag hozzátette: „Apám az a Hegyi János, akit a tiszteletes úr mint fiatal ember Belgiumban otthonában meglátogatott.”

Hegyi János bácsit menyem kísérte el, mert egy 87 éves öreg embert

nem lehet a budapesti karácsony előtti nagy forgalomban egyedül elengedni. Örömmel fogtuk kezét. János bácsi decemberben töltötte be a 87. évét. Csekefalván született, ma Székelykeresztúron él, és rendszeresen látogatja Baró József esperes-lelkész templomát.

1938-at írtak az idő óráján, amikor levelet kaptam Budapesten, mint az Unitárius Értéktörvény szerkesztője, Belgiumból, melyben Hegyi János, olvasva a lapban utazgatásaimról, arra kért, hogy látogassam meg, ha Anglia felé vezető utam Belgiumon át vezet. Bruxelles-től nem volt nagyon messze Vilvoorde, bányászok által lakott városka, ahol szerény, de tiszta otthonában feleségével és gyermekeivel együtt szeretettel látott vendégül. A beszélgetés a késői órákba nyúlt, hiszen az akkori világ problémáiról és az otthoniak kisebbségi sorsáról volt miről beszélgetni.

Amikor a fasiszta terjeszkedés háborúval fenyegette Belgiumot, az idegen állampolgárokat hazatérésre kényszerítették. Így került Hegyi János és családja az 1940-es években Kolozsvárra. Ott újra találkoztunk, és felkért, hogy leányát, aki még nem volt megkeresztelve, én kereszteljem meg a kolozsvári templomban. Az akkori napilapok is megemlékeztek erről a szokatlan keresztelőről, hiszen a leány nagycsoka volt már. Keresztelőkről is nekem kellett gondoskodnom, mert ott nem voltak ismerőseik. A keresztapa barátom, dr. Erdő János, a keresztanya Kolozsváron élő testvérhúgom lett. Hegyi Aranka, akit 1943-ban kereszteltem meg, ma Amerikában él férjével és gyermekeivel.

János bácsi közel 15 évet dolgozott a belgiumi bányákban, majd szorgalma és igyekezete élete vége felé évtizedekre az íróasztal mellé szelődött. Onnan ment nyugdíjba 1960-ban.

Nemrégiben egy Székelykeresztúron megfordult magyarországi ismerős ajándékba adott neki egy Unitárius Életet, és abból örömmel olvasta, hogy életben vagyok Budapesten. Most, hogy feljött fia és annak családja meglátogatására, örömmel használta fel az alkalmat arra, hogy a régi barátot meglátogassa. Elbeszélgettünk. Kérése is volt: második házasságából született leánya kitelepülőben van Budapesten, s arra kért, ha megérkezik, akkor házasságát én áldjam meg. A kérésre igent mondtam, ha a terv idejében valóra válhat.

Testvéri csókkal búcsúztunk el egymástól. Őt hazavitte a vonat Keresztúrra, engem meg az írógéphez ültetett, hogy mindezt elmondjam a minket újra összehozó Unitárius Élet olvasóinak, kérve őket arra, hogy ha a szülőföldre hazalátogatnak, vigyék el magukkal lapunkat is, mert minden biztonnyal másoknak is örömet szerezhetnek vele.

A jó Isten adjon Hegyi Jánosnak még jó egészségben számos évet. A derek ember, az igaz, öntudatos unitárius hosszú életet érdemel.

Dr. Ferencz József

1984. május 20.

A pestlőrinci gyülekezet febr. 12-én tartotta évi rendes közgyűlését, melyen tudomásul vették dr. Jakab Jenő lelkész jelentését, a tavalyi zárszámadást és az idei költségvetést elfogadták. Megerősítette a közgyűlés gondnoki tisztében Kozma Jánost, pénztárnokként Balogh Bélánét. Jegyzővé megválasztották a lemondott eddigi jegyző helyébe Kovács Józsefnét és presbiterre dr. Péterffy Rékát, akik az esküt letették. — A közgyűlésen jelen volt Bartók Béla főgondnok és dr. Ferencz József püspök, akik felszólalásukban a megújuló gyülekezet tagjainak és az érdeklődő szimpatizánsoknak köszönetüket fejezték ki buzgóságukért. A perselypénz összege vasárnapról vasárnapra kétszerese a korábbi évek átlagának.

Dr. Kiss József főgondnokhelyettes felszólalásában javaslatot tett arra vonatkozóan, hogy a pestlőrinci gyülekezet keresse a lehetőséget a budapesti gyülekezettel való egyesülésre. Az istentisztelet időpontjának az újrendezése is szükség-szerű a lelkészhiányra való tekintettel. A javaslattal a presbitérium foglalkozni fog, és megkeresi a budapesti gyülekezetet a további tárgyalások folytatására.

A kántori szolgálatot önkéntes segítők látják el, köztük az élen jár Illés Sándor v. kolozsvári zenetanár, zeneszerző, a kolozsvári unitárius kollégium internátusának egykori lakója és Lőrinczi Mihály ny. erdélyi énekvezér. A kolozsvári öregdiákok közül többen jelen voltak az istentiszteleten, a hideg idő ellenére.

A gyülekezet megkapta az engedélyt a gáz bevezetésére (a templomba, a gyülekezeti terembe és konyhába), a szerelési munkára rövidesen sor kerül.

A Magyar ENSZ Társaság

1983. évi munkáját értékelte dec. 9-én a dr. Simai Mihály elnökletével tartott intéző bizottsági ülés. Dr. Gömbös Ervin főtitkár rámutatott arra, hogy a Magyar ENSZ Társaság a korábbinál feszültebb nemzetközi légkörben teljesítette feladatait. Erőteljesen állást foglalt az emberiséget érintő globális kérdésekben. Igyekezett lehetőséget teremteni arra, hogy a társadalom mind szélesebb rétegeivel megismeresse az ENSZ és szakosított szervezeteinek célját és munkáját.

Elmondotta, hogy a Magyar ENSZ Társaságok Világszövetsége októberben Genfben tartott 29. közgyűlésén, melyen számos kérdésben eltérő vélemények kerültek felszínre, de a partnerek együttműködési készsége továbbra is töretlen marad.

A főtitkár, az 1984. évi terveket ismertette, megemlítette, hogy 1984 tavaszán tisztújító közgyűlésre is sor kerül.

A jelentésekhez számos hozzászólás hangzott el. A felszólalók közt volt püspökünk is.

Kossuth-díjas röntgenológus egyetemi tanár, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának világi elnöke, szakmája elismert szaktekintélye, életének 76. évében váratlanul elhunyt.

A segítő orvos, a jeles békeharcos és az egyházak közötti együttműködést ápoló vezető elhunyt a munkájából egyháza és családja gyászában őszinte együttérzéssel osztozunk.

ANGLIAI UNITÁRIUSOK

Az angliai unitáriusok Manchester városában működő önálló teológiai főiskolája anyagi gondokkal küzd. Tárgyalnak arról is, hogy a főiskola egyesüljön valamelyik, a város egyetemén működő más fakultással.

Andrew Hill, Edinburgh város unitárius lelkésze, egyháztörténész, 1984-ben könyvet jelentet meg „A liberal religious heritage” — Egy szabadelvű vallásos örökség — címen. Könyvében szólni kíván az európai és az amerikai unitárius egyházak életéről is. Érdeklődéssel várjuk a könyvet, melynek megírásához a szerző nem kért adatokat.

Az angliai unitáriusok minden évi közgyűlésük alkalmából egy jeles közéleti személyiséget kérnek fel az ún. Essex Hall-előadás megtartására. Az előadást könyvalakban ki nyomtatják, és az az előadás elhangzása után azonnal megvásárolható. Az idei év előadója dr. William C. Wake ismert tudós lesz.

A „Keresztény felekezetek” sorozatban kötet jelenik meg az „unitáriusokról” 1984-ben, a szerzőpáros: Jeremy Goring és felesége Rosemary Goring.

A volt kolozsvári és székelykeresztúri Unitárius főgimnáziumok egykori vendiákjai szokásos évi találkozója — kivételesen nem május első vasárnapján, hanem a harmadik vasárnapon — 1984. MÁJUS 20-ÁN DE. 11 ÓRAI KEZDETTEL TARTJUK a budapesti Nagy Ignác utcai templomban. Az istentisztelet keretében úrvacsorát osztunk.

A találkozó résztvevői részt vehetnek a gyülekezet asszonyai által terített ebéden. Az árakra való tekintettel, csakis az ELŐZETESEN levélpon vagy telefonon — 113-094 — JELENTKEZŐKNEK TUDUNK EBÉDET BIZTOSÍTANI. A jelentkezési határidő máj. 11.

Szeretettel várjuk az istentiszteletre és ebédre a gyülekezet tagjait is.

Az Egyházközség Elöljárósága

Megjegyzések Szász János könyvére

A Teológiai Szemle 1983. évi 5. számában „Egy Dávid tanulmány és a Dávid kutatás” címen dr. Kathona Géza, az ismert református irodalomtörténész, több oldalas tanulmányban ismerteti Szász János könyvét. Rámutat azokra a véleménye szerinti hiányosságokra, melyek miatt a munka nem eléggé teljes. Dr. Kathona úgy véli, hogy Szász János nem tér ki elég részletesen Dávid Ferenc teológiai gondolatainak ismertetésére, fejlődési folyamataira. Hiányolja, hogy Szász János nem vette figyelembe Pirnát Antal 1961-ben német nyelven megjelent tanulmányát és a szegedi Balázs Mihálynak 1979-ben készült „Az erdélyi antitrinitarizmus az 1560-as évek végén” című kandidátusi értekezését.

Szabó Dezső írta

Panasz című, a Génus kiadásában megjelent munkája 137. oldalán a következőkben emlékezett meg egyházalakító püspökünkről:

„...mennyi meglátnivaló arc van még irodalmunkban. Ott van mindjárt a hitvitázók közt a legnagyobb magyar reformátornak, Dávid Ferencnek tragikus szép arca. Milyen élettől lehetett volna visszahívni ezt a titáni alakot, kinek helye van az európai szellemi történetben, s ki úgy magában tömöríti vívódó korát. Egy pár sor adat, egy-két talomcsücsök. De mit panaszkodjunk Dávid Ferencért, mikor látjuk azt a végtelen szegény benyomást, melyet a szerző Pázmányról tud adni.”

Szabó Dezső: Életeim, születéseim, halálaim, feltámadásaim c. kétkötetes munkája Bukarestben

1982-ben jelent meg a Kriterion kiadásában. Innen idézzük az unitáriusokat érintő megállapítását: „...Déván. Kvártélyt vettem egy szállodában, s a város rövid áttekintése után nekimegytem a hegynek, hogy lássam annak a várnak a romjait, ahol a Dávid Ferenc nevű nagyszerű láng örökre kilobbant... és láttam az örök nyugtalan, az örök keresőt s az örök szomjúhozót, Dávid Ferenc nagy lelkét, aki börtönt és halált vállalt, hogy melegítse a végtelenség szomját. Ó ember, gyermekek, hallgassatok rám! Katolikus, vagy protestáns, hívó, vagy tagadó, rendépítő, vagy lázadó: egy van, ami felemel, ami átfürdet a végtelenség leheletével: a nagy ember, az ember-Niagara, a végtelen szárnyú lélek, mely a heroizmus és az abszolútum arányaiban éli meg életét.” (I. 444 l.)

Dr. Goudoever professzor látogatása

A Magyar Tudományos Akadémia Reneszansz Intézetének és az Akadémiai Kiadónak meghívására dr. Jan van Goudoever professzor 1984 januárjában látogatást tett Budapesten.

Részt vett az Akadémiai Kiadó sajtófogadásán, melyen bemutatták a *Bibliotheca Unitariorum* új tudományos sorozat első kötetét, a latin nyelven megjelent „David Ferenc védelme” című, s többek által írt, és valószínűleg J. Palaeologus görög származású tudós által szerkesztett kötetet.

Goudoever professzor részt vett a január 15-én a Nagy Ignác utcai templomunkban tartott istentiszteleten, ahol a gyülekezet nevében Huszti János lelkész köszöntötte tolmács útján.

A Hógyes Endre utcai gyülekezeti napon ugyanaznap délután hat órakor angol nyelvű előadást tartott a XVI. és XVII. századi magyar unitárius és holland remonstráns kapcsolatok gyökereiről. Ezt követően részt vett a budapesti gyülekezet ifjúsága által adott műsoron, és az egyik angol nyelvű ének kórusához csatlakozva, ő is örömmel énekelt. A terített asztal mellett több idegen nyelven beszélő hívünkkel beszélgetett, és részt vett a fiatalság közös éneklésében. Személyében kedves vendéget fogadhattunk.

Györffy és a magyar néprajz

Ezen a címen írt Györffy Istvánról — a budapesti Tudományegyetem egykori néprajzi professzoráról, születésének százéves évfordulója alkalmából — figyelemreméltó emlékeztetést a Magyar Nemzet hasábjain dr. Filep Antal, a neves néprajztudós, a Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatócsoport főmunkatársa.

Györffy — úgymond — „felismerte és bizonyította írásaival, hogy történeti, társadalomtudományi összefüggések alapján kell a népelethez közeledni, jelenségeit és jellegzetességeit megragadni. Vizsgálati tengelyébe pedig a termelő munkát, a mindennapok cselekvéseit állította”.

„Vallotta: professzorként legfőbb kötelessége, hogy keretet teremtsen az ifjúság társadalmi felelősségének, lelki és önismeretének kibontakoztatására. Példája, sugárzása, 1945 után is érvényesült. A jövőket munkáló és a hagyományokat feltáró, ápoló felelős alkotót tiszteljük benne” — fejezi be méltatását Filep Antal.

J. J.

Kelemen Miklósné

Micska Rozália

Rövid időn belül két súlyos veszteség érte Kelemen Miklós szegedi lelkészünket és családját. Mint azt előző számunkban megírtuk, jan. 13-án temettük 83 éves édesanyját. Alig néhány napra a temetés után, január 27-én felesége hunyt el, akit hosszú idő óta már beteg szíve szolgált el az élők sorából, 53 éves korában.

Nagyon elárvult a család az édesanya és a hitves halálával. Egész egyházunk nevében őszinte részvételt osztunk a lelkész családjának gyászában. Kelemen Miklósné Micska Rozáliát is a Szeged Városi temető ravatalozójából temettük és kísértük el sírjára utolsó földi útján. A gyászszertartást most is, mint az édesanya temetésén, Huszti János budapesti lelkész, püspökhelyettes végezte, a temetésen őszinte részvételt jelenlévő nagyszámú gyászoló gyülekezet előtt.

A férjnek és a gyermekeknek vigasztalásért és megnyugvásért imádkozva örizzük az elköltözötték áldott emlékeit.

HÍREK

Dr. Káldy Zoltán evangélikus püspök-elnöknek cikke jelent meg a Magyar Nemzet karácsonyi számában. — Tavaly dr. Szakos Gyula székesfehérvári megyei püspök írt cikket — hasonló rendeltetéssel. Örvendünk, hogy egyházi vezetők ezúton is szólhatnak az ország olvasó közönségéhez.

Az Esztergomi Főegyházmegye általános érseki helynökévé — Vajay István elhalálása miatt — dr. Lékai László érsek Bády Ferencet nevezte ki.

Bontza György deákot nevezte ki ünnepi legátusnak az egyik erdélyi gyülekezetbe 1842. május 9-én Székely Mózes akkori kollégiumi rektor. Erre az adatra egyik erdélyi szolgatársam hívta fel a figyelmemet. Az adat ifj. Biás Istvánnak 1910-ben megjelent *Unitárius Egyháztörténeti Adatok* című kötetében, Székely Mózesnek Simén Elekhez írt levelében olvasható. A levél az akkor Gyéres Szentkirályon lakó Simén Elekhez íródott, aki akkor vélhetően a sárdi gyülekezet kúrátora volt. Tud-e valaki újabb adatot Bontza György életpályájáról? Értesítést a szerkesztőség címére kérünk, főként romániai olvasóinktól.

A Petőfi adón február 20-án este érdekes beszélgetés hangzott el az erdélyi szombatosokról. A műsor vendégei dr. Klaniczay Tibor akadémikus és dr. Dán Róbert egyetemi tanárok voltak.

Horváth Tholdy István 80 éves korában Budapesten elhunyt. Felesége gyászában őszinte szívvel osztozunk. Fia Ausztráliában él. Édesapja néhai gr. Horváth Tholdy Rudolf a húszas években Erdélyben a Dávid Ferenc Egyet elnökeként érdemes egyházi tevékenységet fejtett ki.

Id. Pandur Géza febr. 19-én 74 éves korában Budapesten elhunyt. Felesége és családja gyászában osztozunk.

Szász Ferenc 54 éves korában, jan. 31-én elhalt, temetésén a szolgálatot Bajor János főjegyző püspökhelyettes végezte. A család gyászában osztozunk.

Az ifjú festőgeneráció egyik tagja, Fehér László — Derkovits ösztöndíjas — állította ki nagy érdeklődést keltett képeit. A művész gyakran fordul látványos, bravúros ecsetkezelésre valló műveiben a Bibliához, zsidó vallástörténeti témákhoz, a vallásgyakorlás ünnepei alkalmához.

A budapesti gyülekezet március végén tartott közgyűlésének eseményeire a korai lapzárta miatt csak jövő számunkban térünk vissza.

Dr. Lőrincz Ákos ny. főorvos nagykarizmatikus betegágyából hosszú levélben mentette ki a zsinatról betegsége miatt való távollmaradását, és az unitarizmus modern időkhoz alkalmazkodó feladatairól fejtette ki nézetét. Az unitarizmusnak a szocializmusban is gyarapodnia kellene modern, tudományos és a humanitást mindig megbecsülő álláspontja miatt — állapította meg végkövetkeztetesként.

Boros Ervinné sz. Csiki Sára — aki nemrégiben vesztette el egyetlen fiát váratlanul, pár nappal férje ugyancsak váratlan halála után, elhunyt. A Farkasréti temetőben a férjet katolikus plébános, Borosné Csiki Sárát, egykori püspöki helynökünk leányát, egyházunk papja temette.

Nagy Géza a legidősebb budapesti presbiter, örökös egyházi tanácsos 500 Ft-ot adományozott az Unitárius Elet költségére. Köszönjük.

Dr. Nyíri Tamást, a budapesti Katolikus Hittudományi Főiskola professzorát, miután tézisét a Magyar Tudományos Akadémián megvédte, a filozófiai tudományok doktorává avatták. Opponensei Lukács József, Kónya István és Ancsel Éva profeszorként voltak. Tézisének címe: „A lét sorsa Aquinói Tamástól Heideggerig” volt.

Szabó József ny. evangélikus püspököt az Evangélikus Teológiai Akadémia, érdemes munkássága elismeréséül, tiszteletbeli doktorrá avatta.

Weltler Jenő evangélikus karnagyot, aki egyházunknál is végzett szolgálatot szeretetből, teológiai doktorrá avatták 75. születésnapja alkalmából.

Dr. Groó Gyula, az evangélikus teológiai akadémia gyakorlati tanszékének professzora nyugalmába vonult. Utódaul egyháza dr. Nagy István tatabányai esperest választotta meg.

Dr. Hafenschner Károly lelkészt az evangélikus Teológián tiszteletbeli tanárrá választották meg. Rendszeres előadója a homiletikai tárgyaknak.

Sólyom Károly paksi evangélikus esperest választották meg dr. Nagy Gyula püspök utódaul főjegyző püspökhelyettesé.

Dr. Bottyán János, a *Confessio* felelős szerkesztője, jeles református író, aki mindig büszke volt erdélyi származására, váratlanul elhunyt. Egykoron a Zrínyi nyomdában együtt tördeltük lapjainkat. A régi barátot mi is meggyászoljuk.

Gombos Gáborné sz. Sámí Margit 80 éves korában, hosszú szenvedés után elhunyt. Hamvait febr. 23-án helyeztük nyugalomra az Új köztemetőben.

Dr. Maller Sándornak Ruttkay Kálmánnal közösen szerkesztett műve a Magyar Shakespeare-tükör, tanulságos olvasmány minden korosztály részére.

Dr. Káldy Zoltán evangélikus püspök nyújtott ismertetést a MUOSZ-AEH sajtótájékoztatóján a Luther-ünnepek elkövetkező eseményeiről és programjáról.

A világ vallásai c. tartott előadást Felhős Szabolcs a vásárosnaményi ifjúsági klubban február havában.

Özv. dr. Daniel Gáborné tett nemrégiben látogatást egyházunknál. Néhai főgondnokunk özvegyét szeretettel fogadtuk.

„Tündér Köntösben” címmel érdekes tanulmányt is beillő ismertetést jelent meg Nyárády Gábor tollából a Magyarország év végi kettős számában, melyben id. Pákel Lajos (1808–1864) kéziratban fennmaradt, 1830-ból való beszámolóját mutatja be pest-budai utazásáról. A munka ismertetésére még visszatérünk.

KÜLFÖLDI HÍREK

Dr. Szent-Iványi Sándorné sz. Yelinek Olga férje halálát követően 1983. okt. 31-én, hosszú szenvedés után elhunyt. Az elhunytat jóbarátai és közeli ismerősei Gica néven ismerték és így gyászolják lapunk olvasói közül is nagyon sokan.

A svájci Le Protestant szemle 1984. januári számának első oldalán **Bernard Raymond v. montpellieri** professzor, jelenleg Lausanne melletti lelkész érdekes vezércikket írt „1984: Zwingli és a pápa” címen.

The Canadian Unitarian, a kanadai unitáriusok szemléje, a legutóbb érkezett 1984. évi első számban örömmel fedeztük fel a szerzők között **Chris Raible** lelkész nevét. Raible lelkész, még mint az amerikai unitáriusok képviselője vett részt az 1974-ben Kolozsvárt tartott IARF ülésen, s előtte a budapesti Hőgyes u. templomunkban szólott egy IARF összejövetelen.

Medgyesen, ennek a fejlődő városnak gyülekezetében, évtizedeken át **Miklós István** végezte a lelkési szolgálatot, és ő járt Erzsébetvárosra is. Január 1-jével nyugalmába vonult. A megüresedett gyülekezetbe **dr. Kovács Lajos** püspök **Kiss Károly** baróti lelkészt nevezte ki, miután a gyülekezet lelkészválasztási jogáról lemondott.

Bartók Béla főgondnokunk amerikai útja alkalmából január 22-én részt vett dr. Harrington és Szánthó Vilma volt egyházközségének istentiszteletén, melyen őt dr. Harrington és utóda Southworth lelkész köszöntötték. Főgondnokunk megköszönte az üdvözlést, köszöntötte a gyülekezetet, és átadta egyházunk jókívánságait.

A svédországi Gävle város tanácsa csehszlovákiai példák nyomán bevezetett egy olyan polgári szolgáltatást, melynek rendjén ünnepélyesen nevet adnak a született gyermeknek, azoknak a szülőknek kívánságára, akik nem óhajtanak egyházi keresztelési szertartást. Svédország lakosságának 95%-a névleg lutheránus, de ezek között mintegy 500 000 olyan gyermek van, akik nem részesültek egyházi keresztelésben — írja EPS az ökömenikus sajtószolgálat.

Miklós Imrének a Magyar Hírlap egyik januári számában adott interjúja kapcsán a genfi ökömenikus sajtószolgálat megemlíti, hogy nincsen csodálkozni való azon, hogy a fiatalság egy része érdeklődik a vallás iránt, hiszen a fiatalok mindig érdeklődnek az iránt, amit nem ismernek eléggé. EPS.

A Luther-év valamennyire árnyékot borított a Zwingli és a dán Grundtvig évfordulóira. Zwingli születésének 500. évfordulóját 1984. jan. 1-jén ünnepelték meg Svájcban és másutt is. 1983. szept. 8-án pedig Grundtvig dán teológus és pedagógus születésének volt a 200. éves évfordulója.

Az IARF News című szemléjének 1983. évi második száma nemrégiben jelent meg, s abban részletesen ismertetik a tokiói kongresszusra való utazás lehetőségét. A címdalán közlik a pesti unitárius templom képét, és beszámolnak arról a munkáról, amit a tavalyi évben a hódmezővásárhelyi unitárius templom renoválásával kapcsolatosan végeztek a hívek. Ehhez a munkához tavaly ők is 800 DM-el járultak hozzá.

A Bund für freies Christentum 1984. október második felében **Bad Bevensenben** tartja évi kongresszusát, melyre egyházunkat — mint rendesen — meghívták. A konferencia témája: A hegybeszéd: mi érvényes és mi kérdéses?

Lipcsében a Grünau új településen nemrégiben szenteltek fel egy új evangélikus otthont. Kétévi munkával épült fel a gyülekezeti terem, amelyben száz

ülőhely van. Az építési költségekhez a kelet- és a nyugatnémet gyülekezetek is hozzájárultak.

Kacsó Sándor erdélyi író 83 éves korában rövid szenvedés után Kolozsvárt elhunyt, ahol nagy részvét mellett temették el a Házsongrádi temetőben. A Brassói Lapok munkatársa, majd éveken át főszerkesztője volt, nyugalmába vonulásáig. Kacsó Sándor egyike volt a Balázs Ferenc szerkesztette Tizenegyetek c. kötet íróinak.

Zsigmond Ferenc 35 év után a Színházi Főiskola főtákaraként és mint ismert színész vett búcsút a kolozsvári közönségtől.

Dr. Gyulafalvy Tamásné sz. dr. Gyergyay Judit az erdélyi Unitárius Főtanács tagja, ny. főorvos, Zilahon, december 27-én váratlanul elhunyt. Kolozsvárt temették el a Házsongrádi temetőben. **dr. Kovács Lajos püspök és dr. Erdő János főjegyző** szolgálatával, óesztendő napján délután.

Dr. Kovács Lajos püspököt az új esztendő első napján népes gyülekezet élén **dr. Erdő János főjegyző** köszöntötte.

Az Unitárius Káté Kolozsvárt új kiadásban, változatlan szöveggel megjelent. Reméljük, hogy rövidesen nálunk is kapható lesz.

Az Unitárius énekes könyv megjelenését a romániai unitáriusok tavaszra remélik.

Egy Dániában élő volt katolikus lelkész érdekes gondolatokat foglal össze magyarul tíz pontban „Kinek van erkölcsi kultúrája” címen. Aki a rövid közlést olvasni szeretné, írjon a következő címre: L. CAAN, Postboks 446, DK-8100 — ARHUS.

A **Lazarus leben** címen jelent meg dr. Paul Philippi heidelbergi — erdélyi származású — professzornak az a tíz prédikációja, melyeket erdélyi professzorkodása alatt erdélyi szász gyülekezetek előtt mondott el az utóbbi években. Ismeretes, hogy Philippi professzor több éven át a kolozsvári Egyetemifokú Protestáns Teológiai Intézet nagyszabású részlegénél német nyelven egyháztörténeti előadásokat tartott vendégelőadóként.

Az **Izvesztija**, a szovjet kormány központi lapja októberi számában a Luther évforduló kapcsán terjedelmes cikket közöl Wittenbergről.

Egy angol lap nemrégiben azt a szomorú megállapítást tette, hogy statisztikai számítások szerint a világ országaiban, csak a hivatalos adatok szerint is több, mint 51 millió ember dolgozik a hadiiparban.

Kínában a Rómától elszakadt kínai katolicizmus gyarapodását igazolja az, hogy az elmúlt év karácsonyan új papnevelő intézet nyitotta meg kapuit 35 hallgatóval, akik öt éven át folytatják tanulmányaikat. Az úgynevezett katolikus nemzeti egyháznak ez már a negyedik szeminariuma.

Az USA-ban önkéntesként egyre több nő veszi fel a katonai egyenruhát. Vállalják a szigorú kiképzést, mert állításuk szerint hivatást éreznek a haza védelmére. A szociológusok azonban bizonyultabbnak látják e jelenség okát. Tény azonban az, hogy az Egyesült Államok katonáinak közel kilenc százaléka nő.

A pápa svájci útjára június 12–16. napján kerül sor. II. János Pál pápa kijelentette, hogy útja lelképásztori jellegű. „Hasonlattal szólva, II. János Pál úgy érkezik hozzánk, mint ahogy egy meggyepüspök, aki meglátogatja plébániáját” — mondja **H. Schwery** katolikus püspök, a svájci püspökkari konferencia elnöke.

Gyulafahérvárt elhalt **Huber József** rk. teológiai tanár, aki 1961-től az egyháztörténeti és a pasztorális teológia tanára volt.

HALOTTAINK

Legutóbbi lapunk 1983. szeptember-októberi számában közöltünk a Budapesti Egyházközség halottas anyakönyvébe jegyzett szomorú adatainkból. Mostani számunkban az azóta eltelt idő halottairól emlékezünk.

Az Új köztemetőben: okt. 17-én: **Fábián Ferenc**, 67 éves; nov. 16-án: **Bartha Vilma**, 61 éves; nov. 16-án: **Batha Lajosné Jakab Vilma**, 86 éves; jan. 3-án: **Kovács Ferenc**, 73 éves; jan. 10-én: **Csucsai János**, 65 éves; febr. 10-én: **Leitheim Józsefné Gidó Berta**, 90 éves; febr. 23-án: **Sebestyén Lajos**, 72 éves; a **Farkasréti temetőben:** szeptember 9-én: **Olasz Józsefné Szász Anna**, 85 éves; szept. 26-án: **dr. Dengyel László**, 96 éves; szept. 27-én: **Berde Géza**, 72 éves; okt. 31-én: **Szöcs Sándor**, 74 éves; nov. 16-án: **Dallbor Edéné Greiner Irén**, 85 éves; dec. 28-án: **Vermes Norbert**, 93 éves; jan. 23-án: **Boros Ervinné Csiki Sára**, 54 éves; jan. 26-án: **dr. Czenner Jenőné Andorffy Judit**, 85 éves; febr. 17-én: **Kerekes István Tibor**, 60 éves; nov. 29-én: **Gábor Anna**, 96 éves; a **Pesterzsébeti temetőben:** október 11-én: **Bodor Miklós**, 79 éves; jan. 23-án: **Ozsvát György**, 52 éves; az **Óbudai temetőben:** október 31-én: **Sikó Elemér**, 85 éves; október 31-én: **Kajtár Lajosné Mayer Margit**, 83 éves; dec. 7-én: **Dézi Gábor**, 87 éves; az **Újpesti Megyeri temetőben:** december 5-én: **Tamas Jánosné Papp Iona**, 66 éves; a **Rákospalotai temetőben:** január 19-én: **Hoffmann Erzsébet**, 74 éves; **Hatvanban** a **Városi temetőben:** **Fazakas Zsigmondné Ambrus Regine**, 82 éves, a **Solymári temetőben:** január 10-én: **Csep Sándor**, 63 éves.

...„akár éljünk, akár haljunk, mindenkor az Uréi vagyunk...” — írja Pál apostol a Rómabeliekhez küldött levelében. Míg a test örök pihenésre tér, a Lélek Istenhez érkezik. E hit legyen vigasztalása az elköltözötték hozzátartozóinak, szeretteinek abban a fájdalomban, melyet a halál okozott.

Gyermekestentiszteletek időpontjai: ápr. 8., 22., május 13., 27., jún. 10. (évváró).

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos

a Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő és kiadó:

Dr. Ferencz József

Felelős szerkesztő-helyettes:

Szent-Iványi Iona

V., Nagy Ignác u. 4. Budapest, 1035

Táv.: 113-094

Szerkeszti a szerkesztő bizottság

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a Posta hírlap-üzleteiben és a Postai Központi Hírlap Irodánál (KHI 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra.

Évi előfizetési díj 54,— forint

Külföldre évi 63,— forint

INDEX: 25.842

Egyetemi Nyomda — 84.2220 Budapest, 1984

Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

HU ISSN 0133-1272